

Dansk Vildtforskning 1966-67

DANSK VILDTFORSKNING

1966-67

MEDDELELSE NR. 55
FRA
VILDTBIOLOGISK STATION

*Under redaktion
af
Birger Jensen*

KALØ - RØNDE

1967

Indholdet af dette hefte
må kun citeres
med angivelse af kilden

Indholdsfortegnelse

Kalø Jagtgårds ledelse	4
Vildtbiologisk Station og dens forskning	5
Vildtudbyttet i årene 1964/65 og 1965/66	12
Optællinger fra fly	13
Fasanerne i Hestehaven	18
Rævekuldet fra Nørrekær	22
Hvordan er rabiessituationen i Sønderjylland?	27
Nye andefugletællinger	28
Gåsetællinger 1966-67	33
Infektionssygdomme påvist hos vildt i Danmark 1963-66	34
Skovsnepper med kort næb	39
Svanerne atter skrevet i mandtal	40
Trøfæmålinger	45
Rådyrene med nummerplader	46
Forgiftningsundersøgelser af vildt 1963-66	51
Mærkninger af fuglevildt 1950-66	55
Jordsand - fugleøen i Vadehavet	56
Noter vedrørende Vildtbiologisk Station	61

Omslag: Foto P. Uhd Jepsen

Kalø Jagtgårds ledelse

Den af landbrugsministeriet nedsatte bestyrelse for Kalø Jagtgård har følgende sammensætning:

Departementschef P. Stahl Schmidt – formand.
Kontorchef K. Barnekow – suppleant for formanden.
Jagtrådsformand, kammerherre G. greve Ahlefeldt-Laurvig-Bille.
Skovrider, dr. agro. K. Ladefoged.
Formanden for Landsjagtforeningen af 1923, Frede Petersen.
Overjagtkonsulent Egon Sørensen.
Kammerherre, hofjægermester Ove Skeel.
Skoleinspektør Chr. Toft.
Gårdejer Kr. Olsen.
Professor, dr. phil. H. M. Thamdrup.

Bestyrelsens forretningsudvalg:

Skovrider, dr. agro. K. Ladefoged – formand.
Foreningsformand Frede Petersen.
Jagtrådsformand, G. greve Ahlefeldt-Laurvig-Bille.

Bestyrelsens og forretningsudvalgets sekretær:

Ekspeditionssekretær, frk. H. Bloch-Nielsen.

Gennem bestyrelsen og forretningsudvalget administreres:

Kalø Gods med tilhørende landbrug (godsinspektør O. Thygesen) og skovbrug (skovrider Th. Wellendorf).
Vildtbiologisk Station, Kalø (professor H. M. Thamdrup).
Kalø Jægerskole (overjæger J. Bjerg-Thomsen)
og desuden
Parasitologiske undersøgelser ved dr. phil. Holger Madsen.
Undersøgelser over vildtsygdomme m. v. ved afdelingsforstander J. Müller.

Vildtbiologisk Station og dens forskning

Da Vildtbiologisk Station etableredes i 1948 var mange gamle traditioner endnu god latin inden for vildtplejen. Mange anså det f. eks. for muligt at styrke en harebestand ved at skåne sætterne under jagten, og man havde adskillige »kendetegn«, der i felten skulle gøre det muligt at skelne sætter fra ramler. Man var overbevist om, at goldhøns og goldræer spillede en rolle i bestandene, og stræbte efter at fjerne sådanne uproduktive elementer. Også temaet blodfornyelse indgik som led i en række vildtplejeforanstaltninger.

Når man i dag ryster på hovedet af sådanne anskuelser eller vurderer f. eks. udsætning på en helt anden måde end tidligere, er dette ikke mindst en frugt af Vildtbiologisk Stations virke i de forløbne år. Takket være dette virke har det været muligt at erstatte mange ukontrollerede anskuelser om jagt og vildtpleje med viden funderet på indgående undersøgelser. At en sådan viden er udnyttet til rationalisering af praktiske vildtplejeforanstaltninger vil den ændrede anvendelse af opdræt og udsætning kunne tjene til eksempel på: De førstegangsausætninger, der fra begyndelsen af 1930'erne og fremover med jagtfondsstøtte etablerede fasanen på egnede revirer landet over, var en ubetinget succes, som i dag danner baggrunden for et årligt jagtudbytte på omkring $1\frac{1}{2}$ million fugle. Som Stationen har påvist, vil fortsat udpumpning af opdrættede fasaner (»genudsætninger«) imidlertid ikke have mulighed for på rimelig økonomisk basis at øge landets samlede fasanudbytte yderligere, og man har da også draget de praktiske konsekvenser heraf. – Inden for begrænsede områder, hvor man er indstillet på hurtigst muligt at »høste« udsatte fasaner, vil sådanne »skydefugle« dog kunne øge jagtudbyttet lokalt til en vis grad, der afhænger af, hvor meget man ønsker at ofre på det. – Tilbage bliver det psykologiske moment, der ligger i, at udsætning af opdrættede

fugle kunne virke stimulerende på interessen for vildtpleje. Dette søges af de vildtadministrerende instanser tilgodeset ved udsætninger baseret på æg fra ødelagte reder. Samtidig søges interessen for vildtpleje stimuleret på en række nye felter.

Vildtbestande som produktionsenheder

For Vildtbiologisk Stations vedkommende løber forskningen videre ad andre baner. Man driver således en økologisk grundforskning, der beskæftiger sig med *de forhåndenværende vildtbestande som produktionsapparat*. Betragtes de hidtil fremkomne resultater i forhold til den tidligere, usikre viden på dette felt, har Stationens analyser gjort følgende punkter klart:

De skøn, man hidtil har benyttet til *vurdering af bestandsstørrelser*, har for en række vildtarter vist sig ganske utilstrækkelige. De bestandsvurderinger, der kan opnås gennem moderne, intensive metoder, ligger betydeligt nærmere virkeligheden og viser tal, der kan være flere gange højere end de hidtil »bedste skøn«.

Stationens analyser viser endvidere, at *gennemsnitsalderen for individerne i en vildtbestand er ganske lav*, fra $1\frac{1}{2}$ til 2–3 år, alt efter hvilken af de almindelige vildtarter det drejer sig om. Dette forrykker ganske tidligere anskuelser herhjemme og er f. eks. baggrunden for, at spørgsmål om goldhøns og goldræer og lign. er helt uden praktisk betydning i en fri bestand.

Den korte gennemsnitlige levetid svarer til en *meget hurtig fornyelse i de fleste vildtbestande*. En given agerhønsbestand vil således i løbet af ca. tre år være udskiftet og afløst af yngre generationer. Hos andre arter kan tallene ligge lidt højere – hos gråænder f. eks. på $5\frac{1}{2}$ år – men sjældent ret meget mere hos vore almindelige vildtarter.

En så hurtig omsætning hænger sammen med, at *en betydelig formeringskapacitet afbalanceres gennem en tilsvarende høj dødelighed*. Værdier for den årlige dødelighed ligger f. eks. hos agerhøns på ca. 80°%, fasanhaner ca. 60°%, gråænder ca. 60°%, harer ca. 60°% og råvildt ca. 40°%. Visse arter med relativt lavere årlig produktion og dødelighed har en tilsvarende lavere omsætningshastighed.

Erkendelsen af forhold som ovenstående understreger den biologiske baggrund for *en lang række vildtarters evne til hurtigt at opbygge bestande*, når de ydre kår er gunstige derfor. Selve formeringskapaciteten danner ikke en begrænsende faktor. – Forståelsen af sådanne forhold vil i praksis være af allerstørste betydning med henblik på tilrettelæggelse af rationel vildtpleje og jagt.

Preben Tolstoy Jacobsen fot.

Fig. 1. Vildtbiologisk Station har til huse på jagtslottet bag Kalø avlsgaard.

Hvad bestemmer vildtmængden på et givet terræn?

Mange faktorer øver indflydelse på organismernes livsudfoldelse. I samspillet mellem dyrene og de ydre kårfaktorer kommer f. eks. klima,

jordbund, vand og dækning ind i billedet, ligesom føde, rovdyr, parasitter og sygdomme må tages med i betragtning. Også konkurrence mellem arterne indbyrdes og territorial adfærd mellem individer af samme art med henblik på plads, ynglesteder etc. gør sig gældende. Desuden vil mennesket – foruden gennem jagt og fangst – øve en væsentlig indflydelse gennem indgreb, der ændrer vildtets levesteder i positiv eller negativ retning, eller gennem driftsformer, giftanvendelse og forureninger, der påvirker vildtet.

De mange forskellige faktorer, der kan gøre sig gældende over for vildtet, øver ikke alle afgørende indflydelse på én gang. I visse tilfælde er det én faktor, der har den begrænsende virkning på vildtet, i andre tilfælde er det en anden. Til en vis grad synes disse faktorer at kunne vikariere for hinanden. Også faktorernes indflydelse på de forskellige alderstrin kan være højst forskellig. Studiet af disse forhold er derfor yderst kompliceret, men spiller i alle tilfælde en fundamental rolle både for en almindelig forståelse af vildtet og dets vilkår og for en praktisk udnyttelse med henblik på eventuelle foranstaltninger til gavn for vildtet.

Spørgsmål som ovenstående indtager en meget væsentlig plads på Stationens løbende program og undersøges bl. a. gennem intensive studier over ænder (Vejlerne m. v.), fasaner (Kalø), harer (Illumø og andre revirer), råvildt (Kalø m. v.) og kronvildt (Vestjylland, Løvenholm m. v.). Disse undersøgelser har karakter af økologisk grundforskning, men vil samtidig tjene til at belyse vildtets muligheder for at trives i vore landskaber også med henblik på de vilkår, samfundsudviklingen fremover vil muliggøre.

Vildtet som afgrøde, naturværdi og skadevolder

Vildtet kan betragtes som en af vore naturressourcer, der dels kan udnyttes gennem jagten som en *afgrøde*, dels imødekomme den stadig voksende interesse for umiddelbar *naturiagetttagelse*. Hertil må imidlertid føjes, at vildt kan optræde som *skadevolder* af økonomisk betydning for visse erhverv. Også ved indgreb, der ændrer landskaber med henblik på erhvervsmæssig udnyttelse eller lignende, opstår ofte problemer i forhold til vildtet. Administrationen af vort hjemlige vildt må derfor søge at finde en rimelig balance mellem hensynene til disse forskellige synspunkter. Jo mere konkret viden, man er i besiddelse af angående vildtet og dets forhold til omgivelserne, des større muligheder har sådanne bestræbelser for at føre til gunstige resultater.

I visse tilfælde kan forholdene udvikle sig således, at bestemte vildtarter kommer i søgelyset, enten fordi de selv volder ulemper, eller fordi deres tilværelse er truet. I adskillige tilfælde af denne art har Vildtbiologisk Station taget initiativ til specialundersøgelser for at klarlægge situationen og bidrage til konstruktive løsninger på problemerne. Det var således Stationen, der tog det initiativ, som førte til nedsættelsen af det såkaldte »Hjorteudvalg«, da man for nogle år siden fra landbrugs- og forstkredse krævede drastiske indgreb over for det fritstående kronvildt i Jylland. I tilknytning hertil har Stationen foretaget omfattende undersøgelser for at afprøve og anvise midler til at afbøde kronvildtskader på markafgrøder og skovkulturer. Herunder er også kronvildtets krav til revirtype analyseret, og der er gjort en betydelig indsats for at klarlægge, hvilken beskydning der må til for at holde bestandene på et sådant niveau, at de – også i økonomisk henseende – er i rimelig balance med reviret. Dette arbejde, der i høj grad har medvirket til at skabe ro om kronvildtet og anviser veje til dets fortsatte bevarelse som fritstående bestande, offentliggøres nu i en udførlig rapport, hvortil medarbejdere ved Stationen og cand. mag. P. Valentin Jensen har ydet bidrag. Yderligere studier – angående plantninger til gavn for kronvildt – foretages under forstander, dr. agro. C. Syrach Larsen.

Af andre eksempler på Stationens arbejde kan nævnes en nylig foretaget undersøgelse over vore endnu tilbageværende urfuglebestande og deres overlevelseschancer. Knortegæssene, der internationalt er i søgelyset, indgår også i Stationens undersøgelser. Om odderen er udsendt en publikation, der belyser vor aktuelle viden om denne art, og landsomfattende analyser af knopsvanerne, der måske også vildtplejemæssigt kan spille en rolle, giver baggrund for vurdering af denne arts udbredelse og betydning. Tidligere er grævlingen og dens placering i vildtplejen blevet undersøgt.

Vildtudbyttestatistikken

Som et alment grundlag for bedømmelsen af vore jagtbare vildtarters optræden og hyppighed råder vi herhjemme over en særdeles værdifuld vildtudbyttestatistik. Gennem denne statistik, hvis tilrettelæggelse og bearbejdelse foregår på Vildtbiologisk Station, er det f. eks. muligt at følge udbyttessvingningerne fra år til år og at holde øje med »truede« arter. Statistikken ville også afsløre, såfremt sprøjtegifte og lign., hvis virkninger for øvrigt i nogle tilfælde er blevet analyseret på Stationen, skulle bevirke væsentlig nedgang i forskellige vildtstammer. – Ved

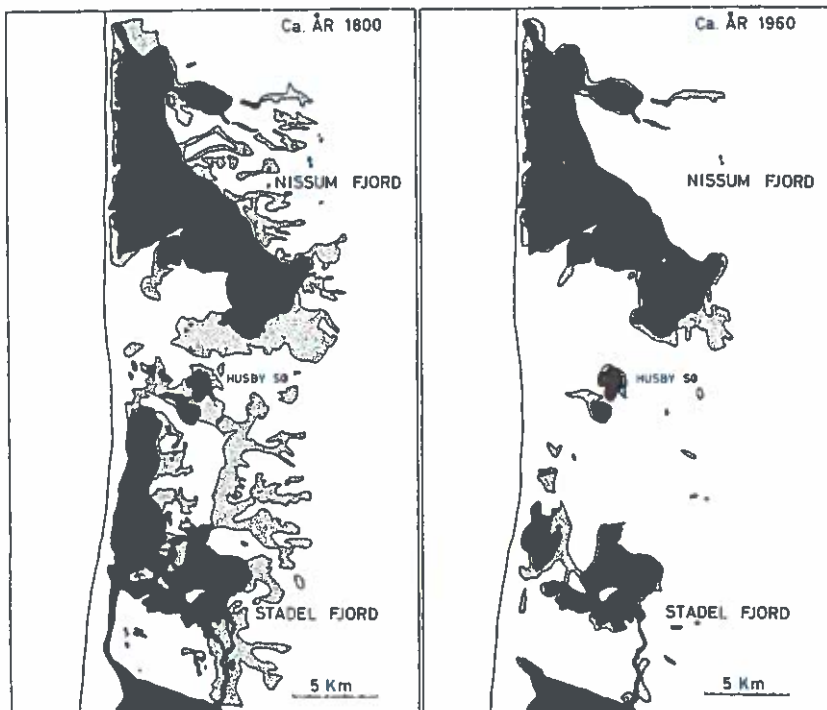

Fig. 2. Landskabet ændres - her ses hvorledes afvandning har indskrænket vandarealet (sort) og især områderne med mose og sump (prikket) i en del af det vestjyske fjordområde mellem havet og Ulsborg landevej. Udarbejdet af landinspektør Gert Alsted.

Stationens løbende undersøgelser over ræve i forbindelse med rabies-situationen bidrager vildtudbyttestatistikken bl. a. til at vise rævebekæmpelsens effektivitet i Sønderjylland.

Vildtudbyttestatistikken er også udnyttet af Stationen til en publikation, der kortlægger udbyttet af de forskellige vildtarter og viser de forskellige egenes »bonitet«. Denne oversigt giver bl. a. grundlag for sammenlignende vurderinger af produktionsforholdene og deres afhængighed af forskellige ydre kår. Til supplerung af vor viden på dette felt har Stationen i samarbejde med jægere og jagtforeninger etableret såkaldte observationsrevirer i forskellige egne. Herfra indsamles oplysninger, og herigennem vil man søge at afprøve resultater af Stationens forskellige undersøgelser.

Vildtreservater og naturforvaltning

Vildtbiologisk Station har gennem mange år interesseret sig for vildtreservaterne ud fra den betragtning, at der – ligesom i andre lande – var et stort behov for en forskning, som konkret kunne dokumentere reservaternes betydning og anvise veje til deres bedst mulige udnyttelse og drift. Kun gennem et velunderbygget forskningsmateriale af denne art vil man på lidt længere sigt have argumenter for at sikre disse og lignende områder, og kun ad denne vej vil man på rationel basis kunne udpege områder som egnede til reservater. Det var da også på Vildtbiologisk Stations initiativ, at det i samarbejde med andre instanser f. eks. lykkedes at sikre vildt- og naturinteresserne i forbindelse med Ulvedybet og Bøvling fjord.

Vildtbiologisk Station står her i landet som formidler af det nordiske og internationale samarbejde vedrørende det trækkende vildt. Gennem det af International Wildfowl Research Bureau organiserede projekt til sikring af yngle- og rastepladser for ande- og vadefugle i Europa (Project MAR) er Stationen aktivt impliceret i bevarelsen af værdier, der har vital betydning for såvel forskning, naturiagttagelser og jagt. De internationale optællinger af andefugle, som er organiseret i denne forbindelse, varetages herhjemme af Vildtbiologisk Station med bistand fra mange sider. Vildtreservaterne dækkes således af opsynsmænd og jagtkonsulentvæsenet. – Inden for den nordiske kreds er vildtbiologerne ved at finde sammen i forskningsprogrammer af fællesnordisk interesse. Gennem en tidligere publikation angående ederfuglen i danske farvande har Stationen allerede givet et oplæg, der viser den værdi, et sådant samarbejde vil have for indbyrdes forståelse på det vildtbiologiske og jagtlige område.

De hurtige ændringer, der nu foregår i samfundsstrukturen og landskabsudviklingen over det meste af verden, vil også herhjemme bevirke, at man på alle felter nøje må overvåge, at de naturressourcer, vi endnu har til rådighed, finder den bedst mulige udnyttelse. Skal dette lykkes, må kræfterne forenes i en nøje planlagt naturforvaltning, hvortil Vildtbiologisk Station har betingelser for at yde sine specielle bidrag vedrørende spørgsmål, der i videste forstand har med vildtinteresser at gøre.

Skal man kort sammenfatte Vildtbiologisk Stations forskningsmål i dag, må man derfor sige, at det dels omfatter generelle økologiske studier over vore vigtigste vildtarter og deres produktionsforhold, dels søger at tilvejebringe et forskningsmæssigt grundlag for bestræbelser på at sikre egnede levesteder for vildtet.

H. M. Thamdrup.

Vildtudbyttet i årene 1964/65 og 1965/66

Det samlede jagtudbytte for 1965-66 adskiller sig ikke væsentligt fra det forudgående års, idet der begge årene er nedlagt ca. 3,3 millioner stykker.

Ser man på de enkelte arter, har der været udbyttefremgang for hjortearterne, skovduer og dykænder, medens udbyttet af ræve, harer, agerhøns og fasaner har været faldende.

Det samlede fasanudbytte på 568.000 fugle fordeler sig med 120.000 i Jylland og 448.000 på øerne. Det vil sige, at udbyttet i Jylland har været uforandret i forhold til året før, medens der på øerne er nedlagt omkring 50.000 fasaner mindre end det foregående år.

Antallet af jagttegsløsere har atter været stigende. 1965-66 løste 126.000 personer jagttegn mod 119.000 i 1964-65. Til yderligere sammenligning kan tjene, at da man i 1922 for første gang udstedte jagttegn, var der 64.000 jagttegsløsere.

	1964/65	1965/66		1964/65	1965/66
Krondyr	600	800	Skovduer	405.000	443.000
Dådyr	2.000	2.300	Gråænder	364.000	366.000
Sika	200	300	Andre svømmeænd.	160.000	148.000
Rådyr	30.500	31.600	Ederfugle	105.000	130.000
Harer	352.000	340.000	Andre dykænder	95.000	118.000
Kaniner	9.600	9.700	Gæs	8.800	9.000
Egern	13.300	16.900	Måger	143.000	163.000
Ræve	59.300	56.500	Andre svømmefugle	17.000	20.000
Grævlinger	3.000	2.600	Skovsnepper (forår)	7.500	8.800
Oddere	200	200	Skovsnepper (efterår)	13.800	11.400
Ildere	2.700	2.800	Bekkasiner	64.000	60.000
Hermeliner	2.700	3.000	Regnsponer	39.000	45.000
Mårer	2.200	2.500	Højrer	4.400	4.500
Sæler	500	400	Krager	208.000	221.000
Urfugle	200	200	Skader	204.000	207.000
Agerhøns	210.000	183.000	Råger	92.000	92.000
Fasaner	618.000	568.000	Rovfugle	9.700	10.300

Det samlede vildtudbytte har for begge årene været 3,3 million stykker.

De her anførte udbyttetotal er korrigerede for ikke afleverede jagttegn. Denne korrektion er foretaget af hensyn til sammenligning mellem de enkelte politikredse, og den bevirker, at de ovennævnte tal er relativt højere end de af Statistisk Departement publicerede for perioden op til 1954.

H. Strandgaard.

Merete Thaarup fot.

Fig. 3. Svane flok på ca. 130 i Nissum Fjord.

Optællinger fra fly

Flytællinger i udlandet

I udforskningen af pattedyrenes og fuglenes liv har man i de senere år i stadig stigende grad draget nytte af moderne tekniske hjælpemidler. Fugletrækket studeres nu om dage med radar, og radiosendere benyttes til studier af enkelte dyrs bevægelser, døgnrytme m. m. Til undersøgelse af vildtarternes bestande og udbredelse i større områder har man taget flyvemaskiner i anvendelse.

USA og Canada, som i flere henseender er foregangslande inden for vildtbiologisk forskning, har benyttet fly ved bestandsundersøgelser siden 1940'erne. En af de mest omfattende undersøgelser i Canada er tællinger af rener i tundraområderne i de nordligste egne. Renerne udgør et vigtigt grundlag for en hel befolkningsgruppes eksistens, og det var derfor af stor værdi at få et overblik over antallet af dyr. Imidlertid drejede det sig om meget store arealer af uvejsomt og ubeboet terræn, og fly var her det eneste effektive transportmiddel. I prærieegnene i det sydlige Canada har man foretaget omfattende optællinger af andefugle, og desuden er der i mindre områder gennemført flyundersøgelser af bl. a. hvalros, bæver, bison, forskellige hjortearter samt ulv. De canadiske flyundersøgelser er beskrevet af D. A. Benson: Use of Aerial Surveys by the Canadian Wildlife Service (Occasional Papers no. 3, Canadian Wildlife Service, 1963).

Også i Skandinavien har man taget fly i anvendelse ved optællinger, bl. a. af renerne i de norske højfjeldsområder og af elge i Sverige og sæler i Holland.

Vildtbiologisk Station benytter fly

Vildtbiologisk Station har flere gange i de senere år benyttet fly, og til en væsentlig del af de orienterende flyvninger er der ydet finansiel støtte gennem en særlig fondsbevilling til professor Thamdrup.

Siden 1962 er der én gang årligt foretaget optællinger af knortegæs i alle vore farvande, i årene 1963–1965 i januar, og i 1966 i maj måned. I maj 1966 foretoges desuden optællinger fra luften af svanere der i Vest- og Nordjylland og i Nordøstsjælland (se også side 41). I sommeren 1963 gennemførtes en undersøgelse af sortandens fældningsområde vest for Fanø og Rømø. Man havde fra land set, at der lå meget store koncentrationer af fugle på havet, men det var ikke muligt at tælle og køns- og aldersbestemme fuglene. Under to flyvninger på tilsammen mindre end 3 timer blev en række forhold nemt og sikkert belyst, således fældningsområdets udstrækning, antallet af fugle m. m.

Ved de nye andefugletællinger (se side 28) vil man kunne drage stor nytte af fly ved indsamlingen af materiale. I forhold til landarealet rummer Danmark store, lavvandede ferskvands- og saltvandsområder. En meget stor del af dette lave vand er vigtige rasteplasser for andefugle, og for at få et så fuldstændigt billede af andefuglenes forekomst som muligt, må væsentlige dele af de lavvandede områder

Merete Thaarup fot.

Fig. 4. Ederfugle på havet. Flokken er på ca. 440 fugle.

inddrages i undersøgelserne. De fleste ferskvande er så små, at tællinger kan foretages fra land. Men ved kysterne er mulighederne for landtællinger meget begrænsede. Man kan kun tælle fugle, der ligger inden for en afstand af 2-4 kilometer fra kysten, men meget ofte strækker de lavvandede områder sig meget længere ud. Man kan blot tænke på Vadehavet, hvor størstedelen ikke kan dækkes fra land, eller de lavvandede grunde i Kattegat, hvoraf flere ligger mere end 10 kilometer fra land. Sådanne områder rummer store mængder af fugle, først og fremmest dykænder. Men også en art som gråanden kan optræde i store koncentrationer både i Vadehavets centrale dele og på grundene i Kattegat.

Merete Thaarup fot.

Fig. 5. Luftfoto af strandskade-flok på ca. 1000, der er blevet skræmt op af flyet.

Andefugletællinger i havområder

Anvendelsen af fly rummer fordele, som kort skal omtales. Man kan fra fly foretage tællinger i kystfjerne områder og i områder, som på grund af størrelsen og terrænforholdene er uoverskuelige fra land. Man kan i løbet af få timer dække en hel landsdel. F.eks. kan man på mindre end 5 timer foretage grundige optællinger i hele Vestjylland fra Nissum Fjord til grænsen i Vadehavet. Tællinger fra land i dette område ville strække sig over flere dage, og derved ville chancen for forskydninger i bestanden være forøget betydeligt, et forhold der naturligvis ville svække materialets værdi. Ydermere ville tællinger fra land være højst ufuldstændige, idet man fra land kun kan overskue begrænsede dele af Ringkøbing Fjord og Vadehavet.

I tiden fra september 1966 til februar 1967 har man i forbindelse med andefugletællingerne foretaget en række flyvninger. Disse må ligesom hele første tællesæson betragtes som forsøg, hvor man søger at finde frem til de områder, som med fordel kan dækkes ved flyvninger, ligesom selve optællingsteknikken afprøves. I en række områder vil flytælling være den mest effektive tælleform. Det drejer sig først og fremmest om følgende områder: Vestjylland fra Nissum til grænsen, visse dele af Limfjorden og det sydlige Kattegat mellem Djursland, Fyn og Sjælland. Desuden vil fly formodentlig kunne anvendes med stort udbytte i øhavene syd for Fyn og Sjælland. I sådanne uoverskuelige områder rummer flytælling meget store fordele, men flytællinger rummer også svagheder, som kort skal omtales.

Flytælling rummer svagheder

For at belyse flytællingernes svagheder skal kort beskrives fremgangsmåden ved optællingerne. Ved flyvninger i 1966-67 er fortrinsvis benyttet en 4-sædet Cessna, og ved de fleste flyvninger har foruden piloten medvirket to observatører og en fotograf. Der flyves som regel i en højde af 200-300 meter, hvorfra man kan overskue store områder. Når en fugleflok iagttages, går man ned til lavere højde, og i den korte tid det tager at passere flokken foretages artsbestemmelse og optælling.

Artsbestemmelse fra luften er for de fleste arters vedkommende meget let, selv om man ofte benytter andre feltkendetegn, end når man iagttager fuglene fra land. Selve optællingen må nødvendigvis foregå meget hurtigt, og den er derfor forbundet med en vis usikkerhed. Med nogen øvelse kan man dog ret hurtigt bedømme hvor mange snese eller hundrede fugle, en flok rummer. Store flokke bliver ofte fotograferet, hvorved man sidenhen ved optælling på en forstørrelse, dels kan få et sikkert tal for flokkens størrelse, dels kan få en kontrol på observatørens evne til at bedømme flokstørrelser rigtigt. Under de hidtidige flyvninger har man noteret iagttagelserne, efterhånden som de blev gjort, og under flyvning i områder med mange fugle har det undertiden været vanskeligt at følge med. For fremtiden vil iagttagelserne blive indtalt på bånd, hvilket giver mulighed for at nå at få flere detaljer med.

I områder, hvor fuglene er koncentreret i flokke, og hvor arterne ligger nogenlunde adskilt, vil de resultater, der indsamles under flyvning, være gode. Flytællingens svaghed viser sig imidlertid, når man overflyver flokke med flere arter, der ligner hinanden meget, f. eks.

blandede flokke af gråænder, pibeænder og spidsænder, eller områder, hvor fuglene ikke er samlet i flokke, men ligger spredt over store arealer. Hvor der er tale om blandede flokke, skal observatøren på kort tid 1) bestemme arterne, 2) bedømme hver arts andel i flokken, og 3) bedømme det totale antal fugle, og i praksis er det ofte umuligt selv for to observatører at foretage disse skøn tilfredsstillende. I områder hvor fuglene ligger spredt over store arealer, er det meget vanskeligt at tælle, og det er ydermere umuligt at fotografere fuglene. I de nævnte tilfælde, hvor flytællingen har sine begrænsninger, vil man ofte med observationer fra land, hvor man i ro og mag kan udrede trådene ved hjælp af en kraftigt forstørrende kikkert, få et langt sikrere billede af arter og antal.

Der er ingen tvivl om, at flytællingsmetoden vil kunne forbedres med tiden, og efterhånden vil den få udstrakt anvendelse i forbindelse med andefugletællingerne. Det fremgår dog af ovenstående, at flytælling i en lang række af vore vigtigste områder ikke giver så præcise oplysninger som tælling fra land, og det er ikke tanken at erstatte landtællinger med flytællinger. Flytælling vil først og fremmest blive anvendt i de områder, hvor dette er den eneste mulige form for optælling. Ved at inddrage fly som hjælpemiddel er der åbnet nye veje til indsamling af materiale, som kan belyse de mange ubesvarede spørgsmål om andefuglenes forekomst i Danmark.

Anders Holm Joensen.

Fasanerne i Hestehaven

Reviret

Som omtalt i »Dansk Vildtforskning 1963-64« har vildtbiologerne gennem en del år foretaget fasanundersøgelser på Kalø, nærmere betegnet i Hestehaven og de omliggende marker og remiser. Forsøgsarealet omfatter 176 ha skov og 110 ha agerjord (inkl. hegn og remiser), og det er formålet med undersøgelserne at indhente oplysninger om bestandens størrelse samt dens produktions- og omsætningsforhold og om fuglenes bevægelser i terrænet fra dag til dag og fra år til år. I det følgende skal blot visse af resultaterne for det forløbne år omtales.

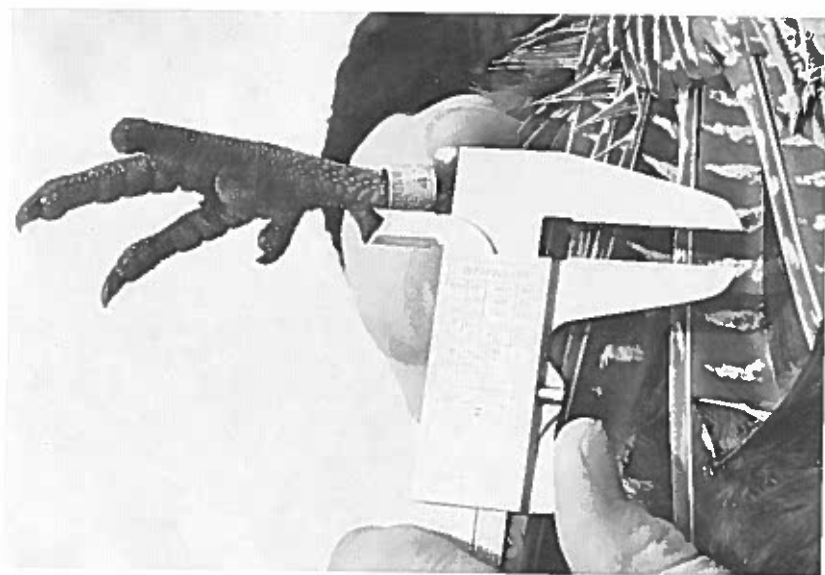

Fig. 6. En fasanføddes spore måles.

P. Uhd Jepsen fot.

Efterårsfangst og jagt 1966

Hvert efterår og vinter fanges en hel del fasaner, som ringmærkes – eller aflæses, hvis de er mærkede i forvejen – og derefter atter løslades. Efterårsfangsten begyndte den 26. oktober og sluttede den 18. november, og man brugte 15 ottetalsruser og 37 fangbure, der var opstillede i de såter, som skulle tages ved efterårets jagt. Der blev ikke fanget i Hestehavens midterste parti, hvor fasanbestanden er meget tynd. Resultatet af efterårsfangsten blev, at vi havde haft 78 forskellige fasaner i hænderne, nemlig:

18 unge kokke,
6 gamle kokke,
38 unge høner og
16 gamle høner.

Den 21. november afholdtes så en klapjagt, og næste dag blev der yderligere skudt nogle fasaner. I alt nedlagde man 48, som var fordelt således efter køn og alder:

P. Uhd Jepsen fot.

Fig. 7. Alle fangede fasaner undersoges, inden de atter løslades. Før det første forsynes de umærkede med ring, medens de tidligere mærkede fasaners ringnummer aflæses. Man måler af hensyn til aldersbestemmelse hver fugls bursa, og kokkenes sporer måles ligeledes, og som billedet viser vejes hvert individ.

12 unge kokke,
8 gamle kokke,
18 unge høner og
10 gamle høner.

Af de skudte fugle var 26 mærkede, og 15 af disse havde været fanget under efterårsfangsten, mens de øvrige 11 mærkede bar ringe fra tidligere sæsoners undersøgelser. Meget forsigtige beregninger, der må tages med det største forbehold, da de endnu ikke har været underkastet en nærmere statistisk analyse, synes at vise, at forsøgsområdet inden jagten har huset omkring 190 høner. De fangede og nedlagte kokkes antal er så lavt, at man næppe bør forsøge at lave bestandsberegning på grundlag af det.

Vinterfangst 1967

I tiden fra den 2. januar til den 2. marts var områdets ruser og fangbure atter i arbejde. Den første måned brugte man 15 ruser og 43 fangbure, og i de sidste fire uger 15 ruser og 35 fangbure. Stort set var vejret ikke ideelt til fasanfangst, men resultatet blev dog 93 forskellige individer:

16 unge kokke,
7 gamle kokke,
44 unge høner og
26 gamle høner.

Årsresultat

En gennemgang af resultatet viser, at man i forbindelse med efterårsfangsten, jagten og vinterfangsten i alt har haft 174 *forskellige* fasaner i hånden, og køns- og aldersfordelingen er følgende:

18 gamle kokke,
34 unge kokke,
46 gamle høner og
76 unge høner.

Da man som nævnt har foretaget fangst og mærkning i en årrække, nemlig siden 1955, giver årsresultatet et vist billede af fasanbestandens alderssammensætning. Af de 174 fasaner var 110 kyllinger fra 1966 og 64 ældre fugle. De fleste af de 64 gamle fasaner var ringmærket i forvejen, men ingen tidligere end 1960. I alt har man i sæsonen 1966–67 kun genset 7 fasaner, som er mærket i årene 1959–60 til 1962–63, resten er bekendte fra senere år. Man ser, at fasanerne ikke bliver

gamle i dette ords egentlige betydning, men at generationerne afløser hinanden meget hurtigt ligesom i andre bestande af kraftigt ynglende småvildarter.

Et problem

Efter alt at dømme klækkes der hvert år lige mange hane- og hønekullinger i en fasanbestand, og det kan derfor undre, at årsresultatet omfatter over dobbelt så mange unge høner som unge kokke. Der kan tænkes to forklaringer på dette. Enten er der større dødelighed blandt hane- end blandt hønekullinger, så kønsfordelingen er skæv, når fangstsæsonen begynder (hos voksne fasaner er dødeligheden størst blandt kokkene). Eller også er kokkene sværere at fange end hønerne, så man trods intensiv fangstindsats alligevel ikke har formået at tilvejebringe et sandt billede af bestandens kønssammensætning. Det er et stadig tilbagevendende problem, når man har med jagtudbytter eller fangstresultater at gøre. Er den prøve, man har fået, virkelig repræsentativ for bestanden, eller forårsager forskelle i opførsel hos de to køn eller hos forskellige aldersklasser en forkert fordeling i materialet.

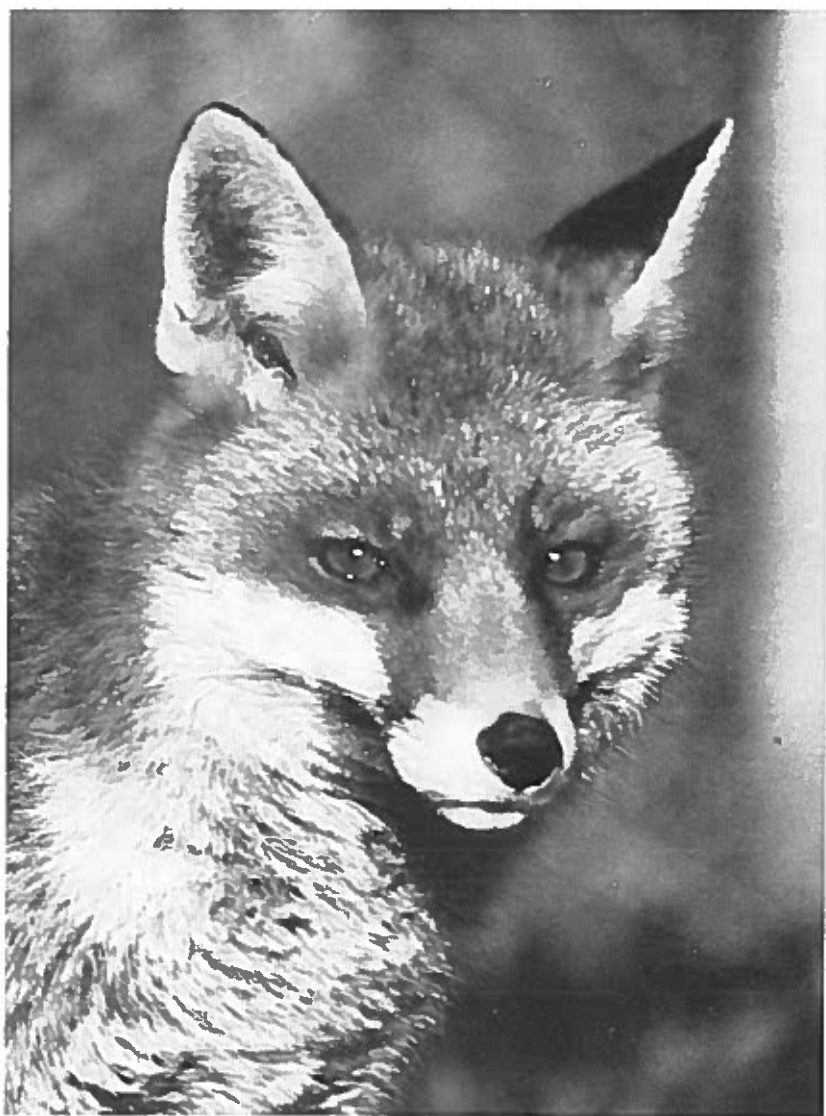
Jørgen Fog.

Rævekuldet fra Nørrekær

Det var med stor spænding vi i foråret 1965 startede forsøg på mærkning af ræve. Ville det overhovedet lykkes at få mærket nogle, og ville vi senere høre noget om de ræve, vi agtede at slippe med et metalmærke i hvert øre?

Forsøgene kom i gang efter en særlig bevilling fra Landbrugsministeriet til Vildtbiologisk Station, og det var hundegalskabssituationen langs grænsen, der var årsag til bevillingen. Man ønskede et bedre kendskab til rævens levevis som baggrund for den rævebekæmpelse, der foregår i Sønderjylland. Blandt de spørgsmål, der ønskedes belyst, var et af de vigtigste, hvor langt ræven kommer omkring, og kun dette emne skal behandles her.

Nu kan vi nok blive enige om, at vi har mange ræve i Danmark – hvad enten man synes om det eller ej – men de er ikke så nemme at få fat i, specielt ikke når de skal være levende. Med nogen erfaring og med velvillig hjælp fra en række jægere går det dog. Det er skytte Frode Pedersen på Kalø, der står for hele fangst- og mærkningsarbejdet,

P. Uhd Jepsen fot.

Fig. 8. Kan det ses, at denne tøveravn nu er 9 år?

og han har nu passeret de første 100 mærkede og ser med optimisme hen til den kommende sæson.

Det kan altså lade sig gøre at få mærket nogle ræve, og det har allerede nu vist sig, at vi også hører om dem senere. Ikke mindre end 35 af de ca. 100 mærkede har allerede måttet lade livet, og vi har fået øremærker og oftest hele ræven igen. Endnu er det dog for tidligt at drage større slutninger af materialet, men et eksempel kan illustrere, hvad vi kommer ud for af genmeldinger.

Man kan fange ræve på mange måder, men gælder det at få mærket flest mulig, har det vist sig mest givende at skaffe sig tilladelse til at grave hvalpe ud på de steder, hvor terrænet tillader det. Efter mærkningen slippes hvalpene i graven igen, tæven tager sig af dem og flytter dem oftest, men ellers vokser hvalpene op på naturlig måde.

Et stort hvalpekuld

Sådan var fremgangsmåden også, da Frode Pedersen en dag i maj 1966 var i arbejde i den lille skov Nørrekær nær Gl. Estrup på Djursland. Det blev dog ikke nogen almindelig dag. Én hvalp startede med at stikke af, men tilbage i graven sad endnu fjorten, og efter tur fik de nu mærker i ørene og blev sat ned igen. Hvalpene vejede mellem 1 og 2 kg og så pæne ud, og selv om man knap vil tro, at én tæve har kunnet føde og holde liv i femten hvalpe, tydede intet på, at de stammede fra to kuld, der var gået sammen. Men ville hun nu også fortsat være i stand til at klare den store flok? Ja, den kommende tid viste livlig aktivitet i den lille skov, og en mindre selvdød gris, som de fik som tak for samarbejde, var snart forsvundet. Ellers hørte vi ikke nærmere til dem i løbet af sommeren.

5. oktober kom der så bud om de første. Ikke færre end fire af de fjorten mærkede faldt ved en klapjagt i Nørrekær, og tre dage senere faldt en i engene i nærheden. I november var der atter bud efter familien. En mistede livet ved gravjagt en halv snes kilometer vest for Nørrekær og en faldt mere tilfældigt for bøssen, efter at den var spadseret helt ned til en mose ca. 15 km vest for Århus – en tur på omkring 40 km i luftlinie. Det var dog ikke alle hvalpene, der havde forladt fødestedet, for den sidste dag i november kom endnu en galt af sted ved en klapjagt i Nørrekær, og i februar i år sad en tæve i en kunstgrav i nærheden.

Kun fem mærkede er der altså mulighed for er i live endnu, og samtidig med at vi håber, de kan klare sig nogen tid, håber vi jo også engang at høre mere om deres skæbne.

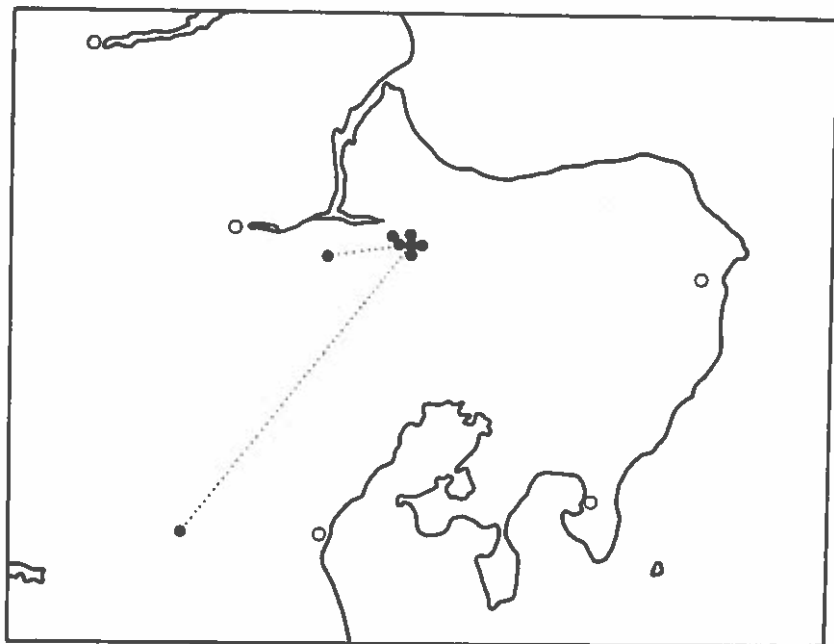

Fig. 9. De 8 ræve af kuldet fra Nørrekær der blev anmeldt inden årsskiftet. I februar i år blev den niende af de fjorten mærkede truffet i en kunstgrav nær mærkningsstedet.

Det er, hvad der indtil nu foreligger om Nørrekær-kuldets skæbne, og på tilsvarende måde er det gået mange af de andre hvalpekuld, der er blevet mærket. Nogle – men det er de færreste, og det er ofte hanterne – er faldet langt fra fødestedet, flere er kommet nogle kilometer bort, men de fleste har mistet livet inden for et par kilometer fra mærkningsstedet. For dem alle gælder naturligvis, at ingen ved, om de ville være vandret længere bort, hvis de havde fået lov at leve. Specielt kan man tænke sig, at en del af de unge ræve, der skydes om efteråret, endnu ikke har slået sig mere fast ned.

Der skydes mange ræve

I sig selv er disse anmeldelser af mærkede ræve spændende og interessante, men de kan i virkeligheden give værdifulde oplysninger om meget andet end rævens spredning.

Fra vildtstatistikken ved vi, at der nu årligt nedlægges over 50.000 ræve i Danmark, og skydetallet har været stærkt og ret jævnt stigende i de næsten 25 år, statistikken er blevet ført. Jagten har altså ikke været i stand til at nedbringe den samlede danske rævebestand, og hvert år bliver der et fødselsoverskud.

Går vi for eksempel ud fra to ræve om foråret, kan de måske få fire hvalpe, der vokser op, og til efteråret har vi så seks ræve i stedet for de to, vi startede med. Skal bestanden holdes konstant, må ikke mindre end fire af de seks, det vil sige $2/3$, dø på den ene eller den anden måde, inden næste års forplantning begynder. For landet som helhed skal altså også årligt omkring $2/3$ af rævebestanden dø, før at bestandsniveauet kan holdes konstant. Her spørger man sig selv, hvor stor en del af dette overskud bliver skudt, og det bidrager netop rævemærkningerne til at belyse.

Det ganske vist endnu ikke så store materiale af genmeldinger, vi har fået, viser, at i hvert fald $1/3$ af de mærkede hvalpe har måttet lade livet for bøssen allerede i deres første leveår, men det er absolut et minimumstal. Dertil kommer nemlig, at nogle hvalpe taber øremærkerne, så vi ikke får besked om deres skæbne, og der er sikkert også nogle jægere, som ikke får sendt besked til os, når de har skudt en mærket ræv, og endelig er der sikkert et ikke ringe antal, der anskydes og aldrig findes af jægeren eller andre.

Alt i alt må man sige, at jagten uden tvivl er den alvorligste dødsårsag for ræven, men på den anden side altså ikke alvorligere end at bestanden synes at være vokset støt de sidste årtier.

Med tiden vil genmeldingsprocenten i forbindelse med tallene fra vildtstatistikken måske endda sætte os i stand til at give et skøn over, hvor stor den samlede danske rævebestand er.

Dusør gives

Når der bliver skudt en mærket ræv, er Vildtbiologisk Station meget interesseret i at få fat i hele dyret, og vi betaler dusør. Er ræven nemlig mærket som hvalp, ved vi, hvor gammel den var, da den mistede livet, og vi kan så studere, hvordan blandt andet skelet og organer ser ud hos dyr af forskellig alder. Finder man på den måde kendetegn, der kan benyttes til aldersbestemmelse, er det muligt at undersøge et almindeligt jagtudbytte og se, hvor stor en del af de skudte ræve der er unge dyr, og hvor stor en del der er ældre dyr, og derved kan man danne sig et indtryk af omsætningen i bestanden.

Birger Jensen.

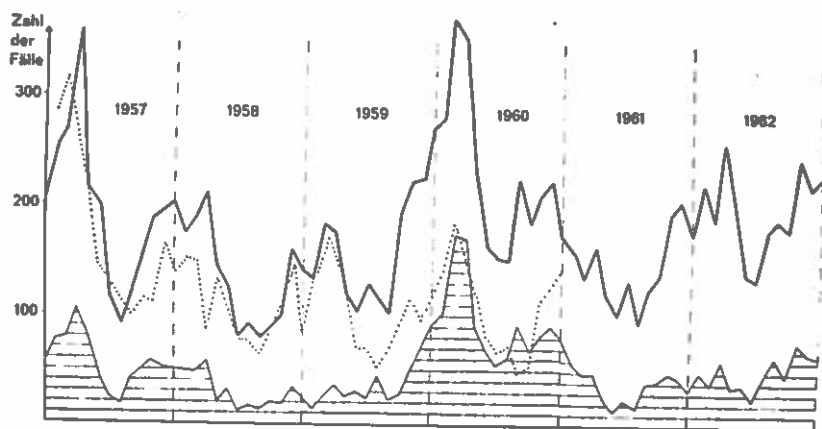

Fig. 10. Månedlige og årlige variationer i antallet af rapporterede nyudbrud af rabies i Vesttyskland ———, Østtyskland og Land Hessen — (Efter Kauker og Zetl, 1963).

Hvordan er rabieessituationen i Sønderjylland?

Der har ikke været konstateret et eneste tilfælde af rabies hos vildt i Danmark i 1966. Blandt husdyrene har der kun været 1 tilfælde (hos en ko) i januar 1966, og dette tilfælde, som blev nærmere omtalt allerede i »Dansk Vildtforskning 1965-66«, kunne føres tilbage til smitte under græsningssæsonen 1965. Da der således ikke er konstateret nyudbrud af vildtrabies i Sønderjylland siden august 1965, må man sige, at den øjeblikkelige situation er god. Det kunne se ud som om rabiesepidemien var overstået for vort vedkommende for denne gang.

Erfaringerne fra mange års epidemi i Tyskland viser imidlertid, at rabiestilfældene foruden at optræde med forskellig hyppighed på forskellige årstider (fleste tilfælde i årets første og sidste kvartal) tillige udviser en ret regelmæssig hyppighedsvariation over en årrække, således at et epidemihøjdepunkt nås hvert fjerde år (fig. 10). I de mellemliggende perioder er hyppigheden ringe, formentlig fordi der efter en heftig opblussen af epidemien med stor dødelighed kræves en vis tid, før der er opvokset en tilstrækkelig stor bestand af modtagelige dyr til at tillade en ny opblussen.

Noget kunne tyde på, at en sådan genopblussen var under opsejling i Holsten. Medens der i 1965 i hele Slesvig-Holsten kun konstateredes 48 tilfælde af rabies og i de første 8 måneder af 1966 kun 26, hvoraf ingen nord for Kielerkanalen, er der i årets sidste måneder konstateret så mange tilfælde i Holsten, at antallet for hele året når op på 107, og der er i oktober og november 1966 registreret 2 tilfælde i Eckernförde nord for den østlige ende af Kielerkanalen.

For at modvirke denne udvikling fortsætter man i Sønderjylland i 1967 bekæmpelsen af ræve og grævlinger ved gasning og udbetaling af skydepræmier ganske som i 1966.

Samtidig undersøges på Statens veterinære Serumlaboratorium stadig ræve, der skydes og indsendes på grund af sygeligt udseende eller mistænkelig opførsel. I løbet af vinteren 1966-67 har vi blandt andet undersøgt en ræv, som en nat blev antruffet inde i Sønderborg, gemt under en parkeret bil. Den havde ikke rabies, men en hjernebetændelse, der formentlig var fremkaldt af vandrende ormelarver. En anden ræv, der havde vist sig aggressiv over for en af toldgrænsekorpsets tjenestehunde, havde ligeledes hjernebetændelse, men var ikke angrebet af rabies.

Desuden har vi i vinter undersøgt 75 af de nævnte ræve, der er skudt for præmie og indleveret til destruktionsanstalt. Der blev ikke påvist rabiesvirus i nogen af disse ræve.

J. Müller.

Nye andefugletællinger

Behov for viden

Der nedlægges årligt henved trekvart million svømmeænder, dykænder og gæs i Danmark. Andefuglene udgør således en gruppe meget vigtige vildtarter, men samtidig er andefuglene truet. De fleste arter er knyttet til lavvandede områder, og disse er i de sidste hundrede år indskrænket betydeligt, således at andefuglenes levemuligheder er forringet. Der foregår stadig indskrænkninger i arealet af lavvandede områder, og det er nødvendigt, at man er på vagt. Hvis landets jægere og andre naturelskere fremover skal kunne glæde sig over de store mængder af andefugle, er det nødvendigt, at der ved planlægning af den fremtidige udnyttelse af vore våde områder tages vidtgående hensyn til andefuglene. Men før at dette kan effektueres, er det nødvendigt, at vi har kendskab til arternes optræden herhjemme. Vor viden om andefuglenes

Knud Paludan fot.

Fig. 11. Svømmeænder i reservatet Albuebugten på Fano.

forekomst i Danmark året rundt har hidtil været meget mangelfuld. For enkelte arter foreligger gode undersøgelser, således ederfuglen (K. Paludan: Ederfuglen i de danske farvande, Danske Vildtundersøgelser, hefte 10, 1962), og netop i disse år foretages bearbejdelse af et større materiale om gæs.

Men for langt de fleste arters vedkommende har vor viden hidtil bestået af brudstykker. Et samlet billede af bestandenes fordeling landet over og året igennem har helt manglet.

I erkendelse af, at det er på høje tid, at der indsamles viden om andefuglenes forekomst, har en gruppe vildtbiologer og ornithologer fra flere lande påbegyndt et intereuropæisk samarbejde. The International Wildfowl Research Bureau har nu sat det som en af de vigtigste opgaver at foretage tællinger i vinterhalvåret på et stort antal af de vigtigste rastesteder i Europa.

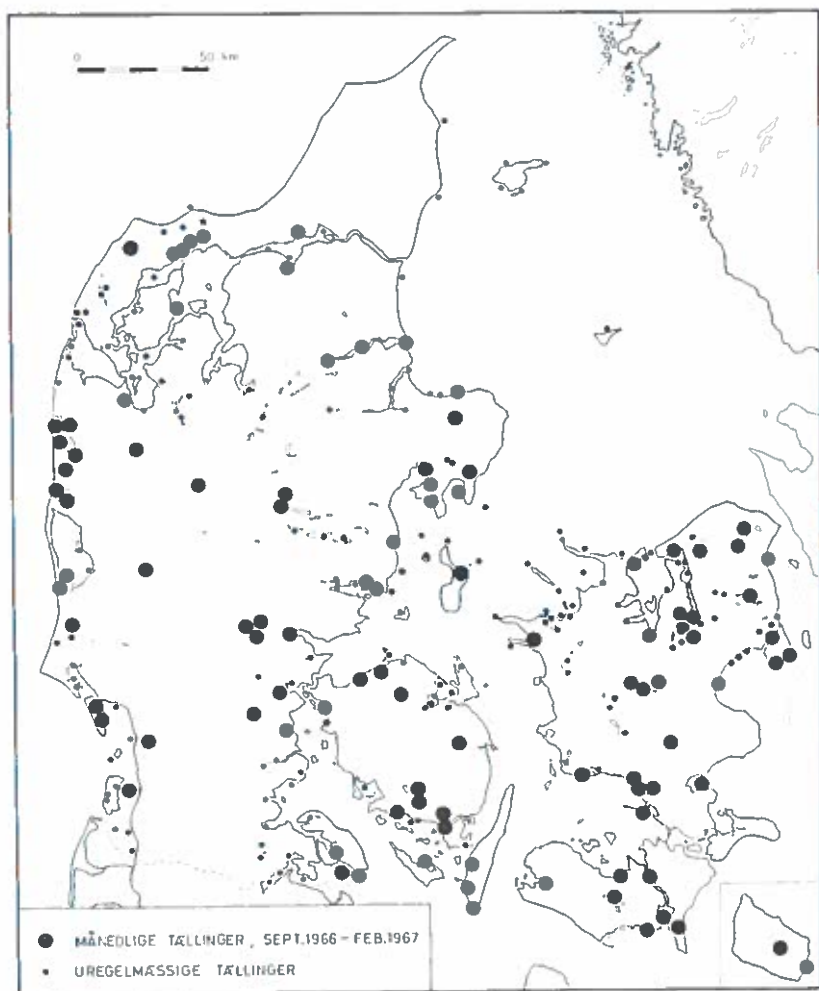

Fig. 12. Lokalteter, hvor der er foretaget andefugletællinger i perioden september 1966-februar 1967.

Der er allerede i nogle år foretaget optællinger af gæs, et arbejde som Vildtbiologisk Station også har deltaget i, og fra efteråret 1966 er tællingerne udvidet til at omfatte alle andefugle.

Første tællesæson

Herhjemme arrangeres tællingerne af Vildtbiologisk Station. På udvalgte lokaliteter foretages tællinger én gang månedligt (midterste søndag i måneden) fra september til april. Tællingerne skal løbe i en årrække, og det første år må betragtes som et forsøg, hvor man søger at oparbejde en stab af faste tællere, ligesom der afprøves forskellige tællemetoder med henblik på det fremtidige arbejde.

Allerede det første år er det lykkedes at arrangere tællinger på en række af vore vigtigste andefuglelokaliteter, og vi vil her takke de mange tællere, som har hjulpet ved indsamlingen af materialet. Der har fra starten været stor interesse for undersøgelsen, og det er vort håb, at den faste stab af tællere vil fortsætte arbejdet fremover, samt at staben fra næste sæson (fra september 1967) kan udvides betydeligt.

På kortet, figur 12, er vist de lokaliteter i Danmark, hvor der er foretaget optællinger i perioden september 1966–februar 1967. Det drejer sig dels om områder, hvor der er foretaget regelmæssige, månedlige tællinger, dels om områder, hvor der er foretaget uregelmæssige tællinger, i de fleste tilfælde kun i januar 1967.

De vigtigste tælleområder skal nævnes her:

- A) På alle landets ferskvands- og saltvandsreservater foretages optællinger af jagtkonsulenter og reservatopsynsmænd.
- B) I Jylland foretages optællinger dels af Vildtbiologisk Stations medarbejdere (Djursland, Vejlernerne, Vestjylland fra Nissum Fjord til grænsen) dels af ornithologer (blandt andet Mariager Fjord, Brabrand Sø, Silkeborg-søerne, Horsens Fjord, søer ved Jelling, Broager og Als, Gødstrup Sø og Borris Hede).
- C) På Fyn tælles af ornithologer m. fl. blandt andet ved Gyldensteen, dele af Odense Fjord, Vomme Sø, Brændegaardsø-Nørresø-Hvidkilde Sø, Langeland samt enkelte andre steder ved øerne syd for Fyn.
- D) På Sjælland indsamler en gruppe ornithologer materiale på en lang række lokaliteter. Disse tællinger arrangeres af Pelle Andersen-Harild og Poul Hald Mortensen i nært samarbejde med Vildtbiologisk Station.

Det fremgår, at en lang række af vore vigtigste områder dækkes, men det er ønskeligt, om antallet af tællesteder udvides betydeligt fra efteråret 1967. Blandt særlig vigtige områder som ønskes inddraget kan for eksempel nævnes:

Jylland: Dele af Limfjorden, Harboøre-Agger tangerne, Læsø-området, østkysten af Himmerland, Randers Fjord, søerne ved Hobro og Viborg, Skanderborg-Himmelbjergsøerne, Rands Fjord ved Fredericia, Haderslev Dam og søerne sydøst for byen, Åbenrå Fjord, Flensborg Fjord, Nordals m. m.

Fyn: Nærå Strand, Odense Fjords nordlige del, Fynshoved, Nyborg-Knudshoved samt adskillige områder i det sydfynske øhav.

Lolland-Falster og Møn rummer også en række vigtige områder, hvor der endnu ikke foretages tællinger.

Vildtbiologisk Station hører meget gerne fra ornithologer og jægere, som er interesseret i at deltage i undersøgelserne, og som i en længere periode vil og kan påtage sig de regelmæssige månedlige optællinger på en eller flere lokaliteter.

Svømmeænderne

Der er endnu kun foretaget en grov bearbejdelse af materialet fra tællingerne i 1966-67, og pladsen tillader ikke en nøjere gennemgang af de foreløbige resultater. Nogle særlig interessante forhold vedrørende svømmeænderne skal dog belyses.

Tællingerne i efteråret 1966 har klart vist, at nogle få lokaliteter i Jylland spiller en meget stor rolle for vore bestande af svømmeænder. Det drejer sig først og fremmest om følgende områder i Nordjylland og Vestjylland: Ulvedybet, Vejlerne, Nissum Fjord, Vester Stadel Fjord, Tipperne, Fanø og Rømø. På disse 7 lokaliteter taltes i alt følgende antal gråænder og pibeænder (tallene er omtrentlige):

	sept.	okt.	nov.	dec.
Gråand	15.000	40.000	50.000	50.000
Pibeand	25.000	50.000	40.000	8.000

På disse steder optrådte mere uregelmæssigt meget store koncentrationer af andre svømmeænder. Det kan blot nævnes, at der på Tipperne den 19. november 1966 taltes i alt omkring 23.000 svømmeænder fordelt således: ca. 7000 gråænder, ca. 800 krikænder, ca. 7000 spidsænder, ca. 6000 pibeænder, ca. 15 skeænder, ca. 600 gravænder og ca. 2000 ubestemte svømmeænder.

Af andre lokaliteter skal fremhæves Rømødæmningen, hvor svømmeugle fra store dele af Vadehavet samles ved højvande. De største koncentrationer ligger ganske tæt ved dæmningen, og man kan derfor let foretage optællinger og artsbestemmelse af fuglene. Den 13. november taltes her i alt ca. 21.000 svømmeænder, fordelt således: ca. 8000 gråænder, ca. 500 krikænder, ca. 500 spidsænder, ca. 6000 pibeænder, ca. 1700 skeænder, ca. 4000 gravænder.

De nævnte 7 lokaliteter rummede hele efteråret meget store koncentrationer af andefugle, og de udgør nogle af landets vigtigste rastepladser. Men også på en række andre lokaliteter er der visse måneder forekommet store koncentrationer af fugle. På de fleste lokaliteter i Østjylland var antallet af svømmeænder ret ringe i efterårsmånederne, men steg betydeligt i januar-februar. I søerne ved Silkeborg var antallet af gråænder i tiden september-december 400-600, i januar var der mere end 900, og i februar knap 600. Ved Kysing Fjord syd for Århus (reservat) har antallet af svømmeænder været jævnt stigende fra september (knap 600) til februar (godt 1800). Det er tal som ovennævnte, vi ikke kan få for mange af, når vi i den kommende tid skal dokumentere betydningen af mange af de vandområder, som trues af afvanding og anden ødelæggelse.

Anders Holm Joensen.

Gåsetællinger 1966-67

I lighed med tidligere år har der atter i sæsonen 1966-67 været talt gennemtrækkende og overvintrende gæs i Danmark såvel som i andre europæiske lande.

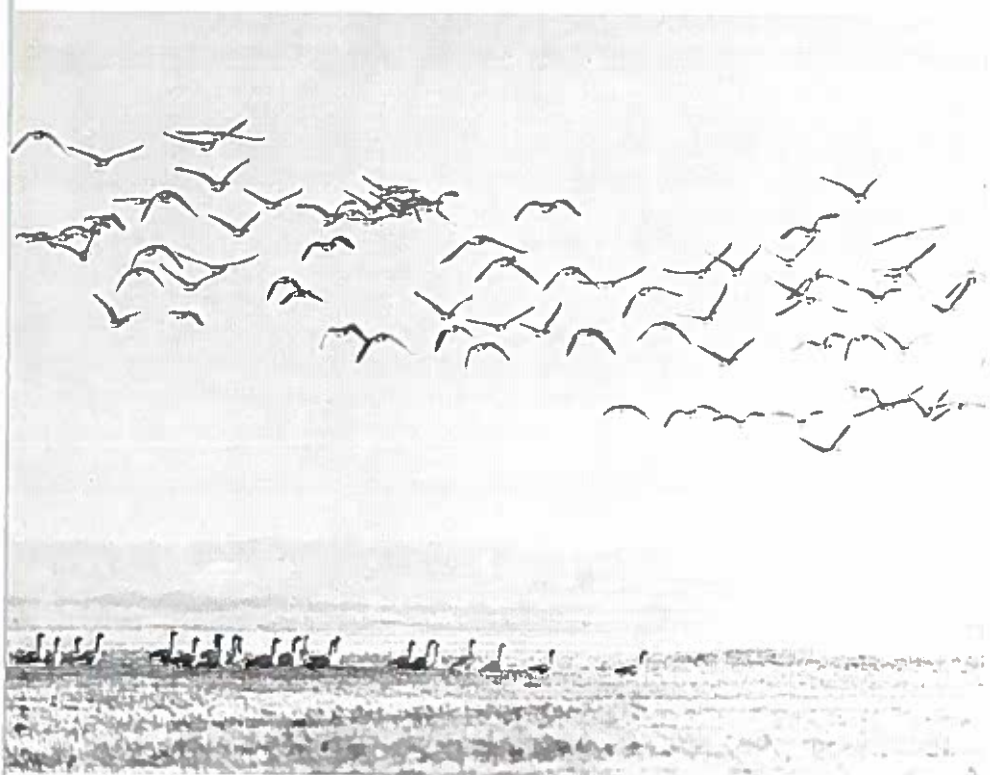
Resultaterne af seneste tælling ses i skemaet nedenfor. Der er talt i midten af hver måned.

	<i>Grågås</i>	<i>Alm. sædgås</i>	<i>Kortnabbet gås</i>	<i>Blisgås</i>
September	12000	3	5-600	0
Oktober	3000	1400	15000	300
November	650	3000	5000	200
December	30	1700	550	250
Januar	40	1900	50	650
Februar	350	1000	5000	0
Marts	1400	700	7500	1

Resultaterne af gåsetællingen 1966-67

Tællingerne er forestået af Vildtbiologisk Station med hjælp af jagtkonsulenterne, interesserede jægere og ornithologer.

Mette Fog.

P. Uhd Jepsen fot.

Fig. 13. Kortnæbbede gæs i Fiilso. Gennem en årrække har det været tradition, at storstedelen af de kortnæbbede gæs, der om efteråret overnatter på reservatet Tipperne i Ringkøbing Fjord, om dagen flyver til Fiilso for at fouragere på de store marker.

Infektionssygdomme påvist hos vildt i Danmark 1963-66

I en artikel i »Dansk Vildtforskning 1964-65« blev det omtalt, at undersøgelserne af dødfundet vildt indsendt til Statens Veterinære Serumlaboratorium siden den 1. april 1963 er foregået på en særskilt lille underafdeling her: Afdelingen for vildtsygdomme.

Som denne afdelings bidrag til årsheftet skal der gives en kort orientering om resultaterne af nogle af de undersøgelser, der har været foretaget i den første tre-årige periode af dens eksistens.

Da det jo vil være umuligt at komme ind på alle sygdomsfund i denne periode, har vi valgt at give en kort oversigt over to emner af mere almen interesse inden for afdelingens arbejdsfelt, nemlig dels nogle af de i vildtmaterialet påviste såkaldte *specifikke infektionssygdomme* forårsaget af specifikke, sygdomsfremkaldende bakterier eller virus og dels *forgiftningsundersøgelserne*, der er omtalt side 51.

Til infektionssygdomme hos vildtet knytter der sig en særlig interesse, fordi adskillige af dem har en videre betydning ved også at kunne forekomme hos vore husdyr, og visse også hos mennesker. Smit-somme sygdomme, der er overførbare dyr og mennesker imellem, betegnes under et som *zoonoser*, og flere af disse lidelser har i de senere år også internationalt været genstand for stigende interesse og agt-pågivenhed.

Dyreart	Antal			
	1963/64	1964/65	1965/66	1963-66
Hare	123	121	120	364
Rådyr	23	21	24	68
Ræv	4	21	41	66
Andet hårvildt	14	11	18	43
Hårvildt i alt	164	174	203	541
Fasan, vildtlevende	15	12	32	59
Fasan, opdræt	107	172	281	560
Agerhøne, vildtlevende	12	7	6	25
Agerhøne, opdræt	44	45	75	164
Ringdue	12	9	19	40
Andet fjervildt	69	55	74	198
Fjervildt i alt	259	300	487	1046
Hårvildt og fjervildt i alt..	423	474	690	1587

Tabel I. Vildt undersøgt i perioden 1. april 1963 til 1. april 1966.

Det undersøgte vildtmateriale

I tabel I findes en oversigt over hvor mange og hvilke dyr, der har været undersøgt i de tre år.

Gruppen »andet hårvildt« omfatter fire pindsvin, en vildkanin, to egern, to skovmår, fem husmår, en brud, to ildere, fem grævlinger, fire krondyr, to sika, syv dådyr, syv muffloner, og desuden er der indsendt nogle sællus fra en nedlagt sæl.

»Andet fjervildt« omfatter et varierende antal af arterne: Stor stormsvale, knopsvane, grågås, kortnæbbet gås, gravand, gråand (størstearten mere eller mindre domesticerede), hvinand, havlit, ederfugl, fløjlsand, musvåge, havørn, tjur, urfugl, skovsneppe, stormmåge, sølvmåge, hættemåge, kirkeugle, skovhornugle, landsvale, gråkrage, råge, allike, nøddekrige, skovskade, spætmejs, solsort, digesmutte, silkehale, stær.

Der ses en bemærkelsesværdig stigning i det årlige antal af indsendte ræve, hvilket utvivlsomt hænger sammen med den skærpede opmærksomhed, rævene i almindelighed er blevet genstand for som følge af rabiesituationen i Sønderjylland i de seneste år. De ræve, der figurerer i denne tabel, stammer alle – på nær én – fra andre egne af landet end Sønderjylland, da ræve fra denne landsdel som regel kun bliver undersøgt på Serumlaboratoriets afdeling for rabiesundersøgelser.

Også det årlige antal af indsendte fasaner har været stærkt stigende i denne tre-årige periode, men stigningen skyldes så langt overvejende, at der har været indsendt et stedse større antal fasanekyllinger fra opdræt til undersøgelse.

Infektionssygdomme i vildtmaterialet

I tabel II og III findes en skematisk oversigt over de vigtigste specifikke infektionssygdomme, der har været påvist i det undersøgte materiale.

Med undtagelse af fjerkrækopper, toxoplasmose og CRD skyldes sygdommene opført i de to oversigter infektion med forskellige bakteriearter. Fjerkrækopper er en virusinfektion, medens toxoplasmose er forårsaget af en mikroskopisk, dyrisk snylter; lidelsen er imidlertid medtaget i oversigten, fordi den er overførbart til en lang række dyrearter inklusive husdyr og mennesker. Årsagsforholdene for sygdommen CRD, som også forekommer i slagtekyllingeopdræt, er mere kompliceret, idet flere grupper af smitstoffer og tilsyneladende også fodrings- og miljøfaktorer synes at spille en rolle for dens opståen.

For alle de sygdomme, der er opført i de to tabeller, gælder det imidlertid, at smitte vildt og en eller flere arter af vore husdyr imellem er biologisk mulig. Endvidere er overførelse også dyr og mennesker imellem mulig for de sygdommes vedkommende, der i tabellerne er mærkede med *, og disse sygdomme hører altså til zoonoserne.

Sygdom	Antal tilfælde hos				
	Hare i alt 364	Rådyr i alt 68	Dådyr i alt 7	Moufflon i alt 7	Ræv i alt 66
Pseudotuberkulose*	37	4	2	1	—
Stafylococinfektion* (hos hare kaldet byldesyge)	51	1	—	—	2
Pasteurellose*	42	1	—	—	—
Listeriose*	1	1	—	—	4
Salmonella typhimurium- infektion*	—	—	—	—	2
Harebrucellose	12	—	—	—	—
Fjerkrætuberkulose*	—	1	—	—	—
Toxoplasmose*	41	—	—	—	—

Tabel II. De vigtigste specifikke infektionssygdomme påvist i hårvildtmaterialet i perioden 1. april 1963 til 1. april 1966.

Sygdom	Antal tilfælde hos								
	Fasan		Agerhøne		»Andet fjervildt« i alt 198				
	vildtv. i alt 59	opdræt i alt 560	vildtv. i alt 25	opdræt i alt 164	Ringdue i alt 40	Gråand	Sylvmåge	Skov- sneppe	Silkehale
Pseudotuberkulose*	—	1	1	—	—	—	—	—	1
Pasteurellose*	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Listeriose*	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Salmonella typhimurium- infektion*	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Fjerkrætuberkulose*	2	4	—	—	5	—	1	1	—
Rødsygeinfektion*	—	3	—	—	—	—	—	—	—
Fjerkrækopper	—	—	5	1	13	—	—	—	—
CRD (chronic respiratory disease)	—	—	—	2	—	—	—	—	—

Tabel III. De vigtigste specifikke infektionssygdomme påvist i fjervildtmaterialet i perioden 1. april 1963 til 1. april 1966.

Rabies er jo også en infektionssygdom, der hører til zoonoserne. De tilfælde af denne lidelse, der er konstateret hos vildt i den omhandlede periode, er imidlertid ikke medtaget her, da de sorterer under labora-

toriets tidligere nævnte specielle afdeling for rabiesundersøgelser og har været gjort til genstand for særlig omtale i tidligere hefter af »Dansk Vildtforskning«.

Det vil føre for vidt her at redegøre nøjere for de enkelte sygdomme, der figurerer i de to tabeller. En mere udførlig gennemgang af årsagsforhold og forekomst såvel af de her nævnte sygdomme som af flere andre lidelser af denne kategori, der har været påvist i vildtmaterialet i denne periode, vil blive offentliggjort i jagtbladene.

Hensigten med at bringe denne oversigt og omtale har imidlertid været at bringe i erindring, at sygdomme hos vildtet ikke blot kan betragtes som isolerede fænomener, mere eller mindre karakteristiske for de enkelte vildtarter og kun af betydning for vildtbestandene som sådan på de forskellige lokaliteter.

Det står helt klart, at adskillige af de sygdomme, der findes hos vildtet, er forårsaget af smitstoffer eller snyltere, der i virkeligheden er mere eller mindre almindeligt udbredte som sygdomsårsag også hos andre dyrearter og mennesker.

I hvor høj grad der for de forskellige lidelsers vedkommende finder overførelse sted vildtarterne imellem og vildt og husdyr-mennesker imellem afhænger af flere forskellige forhold som for eksempel forskelle i modtagelighed, overførelsesmulighederne, individernes øjeblikkelige, almene resistens med mere. Og smittevejene er med vor nuværende viden i mange tilfælde vanskelige at udrede.

Behandl sygt og dødt vildt med omtanke

Uden at overvurdere betydningen af disse smitemuligheder må det dog indskræmpes, at sygt og dødfundet vildt altid bør behandles med omtanke og fornuft. Selv om de hidtidige erfaringer her i landet ikke giver grund til at nære større angstelse i denne forbindelse, er det en kendsgerning, at vildtlevende dyr også under vore forhold kan fungere som et reservoir for sygdomme, der under visse omstændigheder er overførbare til såvel husdyr som mennesker. Herpå er blandt andet sygdommen rabies et umiddelbart iøjnefaldende eksempel, selv om vi lykkeligtvis herhjemme hidtil har været forskånet for tilfælde af denne sygdom hos mennesker.

Kendskabet til de forskellige sygdommes forekomst i vildtet er derfor ikke alene af betydning for den enkelte indsender, som ønsker at følge med i hvad der foregår i naturen, enten af almindelig interesse eller af mere speciel interesse affødt af omhu for det jagtbare vildt på et revir.

Sygdomsundersøgelserne hos vildtet er også betydningsfulde ved til stadighed at give orientering om tilstedeværelsen i vildtet af sygdomme af mere almen, samfundsmæssig interesse. Resultaterne kan måske før eller siden blive til brikker, som – evt. sammenholdt med tilsvarende resultater fra andre lande – kan føjes ind i en mosaik, der ved at udvide vor erkendelse af smittemuligheder og smitteveje kan bidrage til forebyggelse og bekæmpelse af en række sygdomstilfælde hos dyr og mennesker, hvis opdukken vi i dag ikke har fuld forståelse af.

Bente Munch.

Skovsnepper med kort næb

Ni fugle

Et fuglenæbs længde er afstanden fra overnæbbets spids til pandens fjer. Snepperne er som bekendt udstyret med et meget langt næb, der normalt måler mellem 67 mm og 80 mm. Det vakte derfor forundring, da Vildtbiologisk Station i 1956 blev præsenteret for et eksemplar, hvis overnæb kun var 38 mm langt. I 1963 modtog man atter en kortnæbbet sneppe, der lignede den første til forveksling, og i 1966 er der indleveret to til undersøgelse. De tre først indsendte blev omtalt i en »Orientering fra Vildtbiologisk Station«, der blev offentliggjort i samtlige jagtblade i december 1966 og januar 1967. Det fremgik blandt andet af artiklen, at Stationen var interesseret i at låne eller overtage eventuelle kortnæbbede snepper, som jægerne skulle være så heldige at nedlægge, og at man gerne hørte fra jægere, som tidligere havde skudt individer med abnormt kort næb. Opfordringen til jægerne har indtil nu resulteret i, at der er indløbet meddelelse om yderligere fem snepper, der er nedlagt i de seneste år. Vildtbiologisk Station ligger således nu inde med oplysning om i alt ni kortnæbbede snepper, som netop er beskrevet i en artikel i Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift.

Medfødt abnormitet

Fire af fuglene har været undersøgt på Kalø og én på Jagt- og Skovbrugsmuseet. For alle fem gælder det, at deres næb ikke bærer præg af tidligere beskadigelser, hvorfor man må slutte, at der er tale om en medfødt abnormitet.

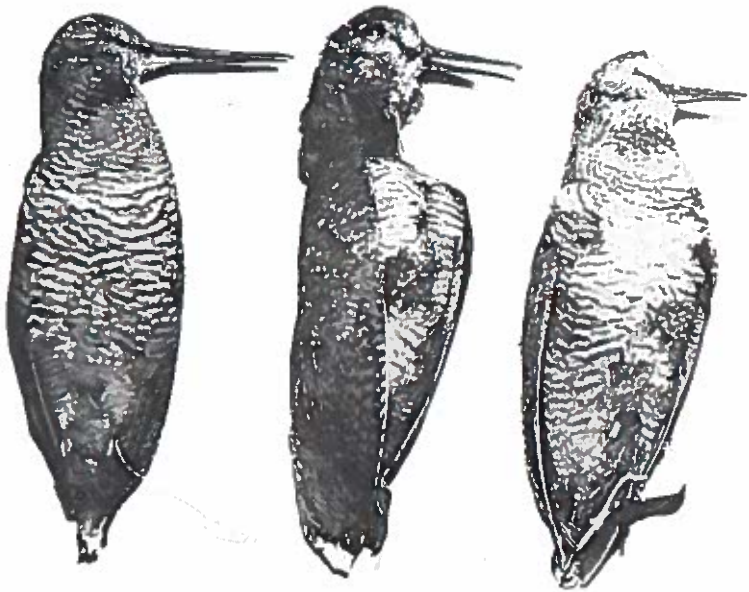

Fig. 14. Til venstre en skovsneppe med normal næblængde, til højre to af de abnormt kortnæbbede. P. Uhd Jepsen fot.

Vildtbiologisk Station er fortsat interesseret i at modtage oplysninger om kortnæbbede snepper og vil gerne have hele fuglen eller blot hovedet til undersøgelse.

Jorgen Fog.

Svanerne atter skrevet i mandtal

I 1954 foretog Vildtbiologisk Station en optælling af den danske ynglebestand af vildtlevende knopsvaner, og resultatet blev offentliggjort i 1956 i Danske Vildtundersøgelser, hefte 5.

Sommeren 1966 – 12 år efter den første undersøgelse – er bestanden af ynglende svaner igen blevet talt. Materialet er nu ved at blive bearbejdet på Vildtbiologisk Station, og følgende oversigt skal kun give et foreløbigt billede af undersøgelsens resultat.

Optællingsmetode

Oplysningerne blev i 1966 indsamlet på samme måde som i 1954. Det vil sige, gennem Jagtkonsulentvæsenet blev der uddelt spørgeskemaer til jægere – først og fremmest de lokale jagtforeningsformænd – samt til andre naturinteresserede. De udfyldte skemaer er derefter i løbet af efteråret og vinteren sendt tilbage til Stationen – atter via jagtkonsulenterne. Vi er meget taknemmelige for den interesse, man har vist undersøgelsen overalt, samt for det store arbejde, som især jagtkonsulenterne har gjort i denne forbindelse.

På de steder, hvor det var vanskeligt at få et overblik over svanebestanden fra jorden, for eksempel i Han Herreds Vejler, Vestjyllands fjorde og Nordøstsjællanders søer, har man talt svanerne fra luften. Fra en lille flyvemaskine i ca. 150 meters højde er det meget let at skelne svanerne, enten de ruger eller ligger med unger. Det er endog muligt at tælle ungerne. Tællingerne af svaner fra flyvemaskine havde desuden den fordel rent økonomisk, at de kunne kombineres med de optællinger af gæs, som Stationen foretog i slutningen af maj og begyndelsen af juni over de samme områder.

Spørgeskemaerne

På spørgeskemaet blev der først og fremmest spurgt om, hvor der fandtes lokaliteter med svaner, og hvor mange ynglende svanepar hver lokalitet rummede.

Derudover blev der spurgt om ægantal, antal klækkede unger samt det antal unger, parrene fik på vingerne. Desuden ville man gerne have at vide, om nogle af ungerne var »polske«, det vil sige helt hvide (se fig. 15), for derigennem at få et billede af denne varietets hyppighed i de forskellige landsdele. Det ser ud til, at de især forekommer på Sydfyn og i Sønderjylland, og dette hænger sandsynligvis sammen med, at de har bredt sig fra godserne (blandt andet Pederstrup og Gråsten), hvor man har haft den hvide varietet.

Endelig blev der spurgt, om lokaliteten var et saltvands- eller ferskvandsområde, idet man ville undersøge, om ungeproduktionen hos kystrugende svaner eventuelt skulle være lavere end hos de par, der yngler inde i landet. Svanerederne ved kysten ligger jo tit meget udsat for oversvømmelser, der kan bortskylle rederne.

Hvor mange svaner er der?

Ved en undersøgelse som denne, hvor så mange mennesker medvirker ved indsamlingen af materialet, vil det være meget vanskeligt at opnå

Fig. 15. Svanekuld med 2 »polske« unger.

P. Uhd Jepsen fot.

en ensartet dækning af landets forskellige egne. Der vil utvivlsomt rundt omkring være ynglepar, der har unddraget sig opmærksomhed.

Når vi ud fra sammentællinger af spørgeskemaerne kommer til et bestemt antal ynglende svanepar i Danmark, vil det ikke være det nøjagtige, men derimod et minimumstal.

Da indsamlingsmetoden var den samme i 1954, og man derfor må regne med nogenlunde samme fejlprocent, kan man dog ved at sammenligne resultaterne fra de to undersøgelser alligevel danne sig et billede af udviklingen i svanebestanden fra 1954 til 1966.

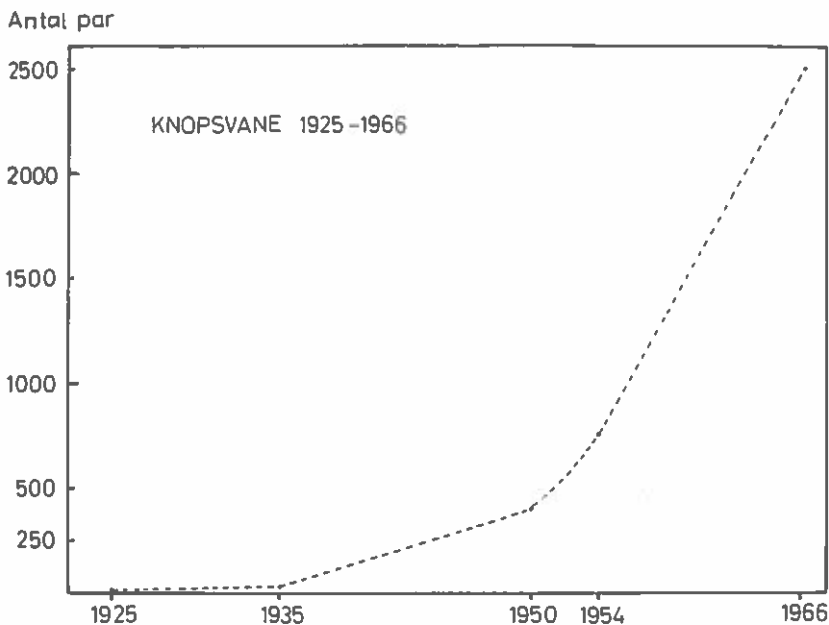

Fig. 16. Antal ynglepar af knopsvane i Danmark 1925-66.

Det viser sig efter en foreløbig gennemgang af alle spørgeskemaerne, at der i 1966 blev givet oplysning om ca. 2500 ynglepar. Det er mere end en tredobling i forhold til 1954, hvor der blev talt 758 par.

Svanebestandens vækst

Hvis man ser på kurven (fig. 16) over svanebestandens vækst fra 1925, hvor der kun var 3-4 vilde par tilbage, ser det ud, som om antallet af ynglepar i de kommende år kunne forventes at stige enormt. Man kan imidlertid regne med, at bestanden på et eller andet tidspunkt kommer i balance, således at den årlige afgang i bestanden bliver lige så stor som den årlige tilvækst. Desuden vil det jo blive sværere og sværere for yngleparrene at finde egnede redesteder, efterhånden som bestanden bliver tættere.

Hvis man udregner den årlige tilvækst for de forskellige perioder mellem optællingerne i 1925 (Lehn Schiøler), 1935 (R. Spärck), 1945-50 (P. Jespersen), 1954 (Paludan og Fog) og 1966 ser man da også, at tilvækstprocenterne pr. år viser en stadig faldende tendens.

Således kan man nok gå ud fra, at den bratte stigning i bestanden er ved at ebbe ud, og at kurven over bestandens størrelse om nogle år vil bøje af og svinge omkring en vandret linie.

I de områder af landet, hvor bestanden er meget tæt, er svanerne nogle steder begyndt at ruge i kolonier. Kolonierne findes i Roskilde Fjord, Nakskov Inderfjord, på småøerne omkring Lolland-Falster samt på en lokalitet syd for Fyn. Vildtbiologisk Station vil netop i dette forår gå i gang med at undersøge forholdene nærmere i en svanekoloni på en lille ø. Man vil her blandt andet se på forhold som rederens indbyrdes beliggenhed, æg- og kuldstørrelse, samt hvor mange unger svanerne kan få på vingerne i så tæt en bestand. Samtidig vil der til sammenligning blive foretaget en tilsvarende undersøgelse i en »normal« bestand inde i landet.

I de forløbne 12 år er svanerne især gået frem på Fyn og i Nordvestjylland. For Fyns vedkommende drejer det sig navnlig om en ekspansion i antallet af ynglepar langs kysterne og på alle de små øer syd for Fyn. I Jylland derimod har svanerne først og fremmest bredt sig i de store vestjyske fjorde samt i Han Herreds Vejler.

De 2500 ynglepar, man er kommet frem til gennem undersøgelsen, syner dog ikke særlig meget i forhold til de mange, man hele året kan se rundt omkring ved kysterne. Især i Det sydfynske Øhav, Smålandshavet og Øresund ligger der altid store mængder svaner, men også i Ringkøbing og Nissum fjorde samt i Vejlerne kan man finde store flokke. Om sommeren består disse af ikke-ynglende fugle, først og fremmest ungfugle, der ikke er kønsmodne endnu. Om vinteren og især i de milde vintre er navnlig de sydlige farvande overvintringssted for ikke blot den danske, men også dele af den svenske svanebestand.

Det ville være af interesse også at få foretaget en optælling af disse oversomrende og overvintrende knopsvaner, og i givet fald vil det sikkert blive nødvendigt at benytte observation fra flyvemaskine kombineret med luftfotoafgøring.

Dorete Bloch.

Fig. 17. Årets buk på 150,1 point.

Trofæmålinger

Vildtbiologisk Station har i en længere årrække gratis foretaget bedømmelse af trofæer af dansk hjortevildt, og i det sidst forløbne år (1/4 1966 til 31/3 1967) er der indsendt 64 opsatser af råbukke til bedømmelse. 8 af de indsendte opsatser var fra bukke skudt før 1966.

36 af de indsendte opsatser målte over 100 point, 18 lå på 100–109 point, 9 på 110–119 point og 7 på 120–129 point, og endelig var der 2, der målte over 130 point. Den største af disse kan passende betegnes som »årets buk«, idet den målte 150,1 point. Bukken er skudt af skovfoged Peter Jeppesen på Matrup gods i Skanderborg amt.

De målte opsatser er i øvrigt indsendt fra forskellige revirer landet over. Af de fjorten amter, der er repræsenteret ved indsendte trofæer, er antallet højest for Svendborg og Præstø amter – henholdsvis 7 og 5.

Af de indsendte trofæer var kun en fjerdedel ledsaget af kæbe til aldersbedømmelse. Såfremt en oversigt over de foretagne målinger skal få almen interesse, er det væsentligt, at jægeren lader kæben følge trofæet, således at man derigennem kan foretage en aldersgruppering af det pointbedømte materiale.

Udover råbukkeopsatserne er der i årets løb pointbedømt enkelte gevirer af de større hjortearter, og undertegnede påtager sig også bedømmelse af grønlandske trofæer, når sådanne forekommer.

Bestræbelser på ensartet trofæbedømmelse i Norden

Ved et møde i Nordisk Jægersamvirke blev det besluttet at nedsætte et udvalg med medlemmer fra de fire nordiske lande for at opnå en ensartet bedømmelse af de i Norden forekommende trofæer. De fire udvalgsmedlemmer blev: Teppo Lampio, Finland, Harry Hamilton, Sverige, Per Søilen, Norge, og Finn Christoffersen, Danmark. Det første udvalgs møde fandt sted i Oslo den 11. marts i år.

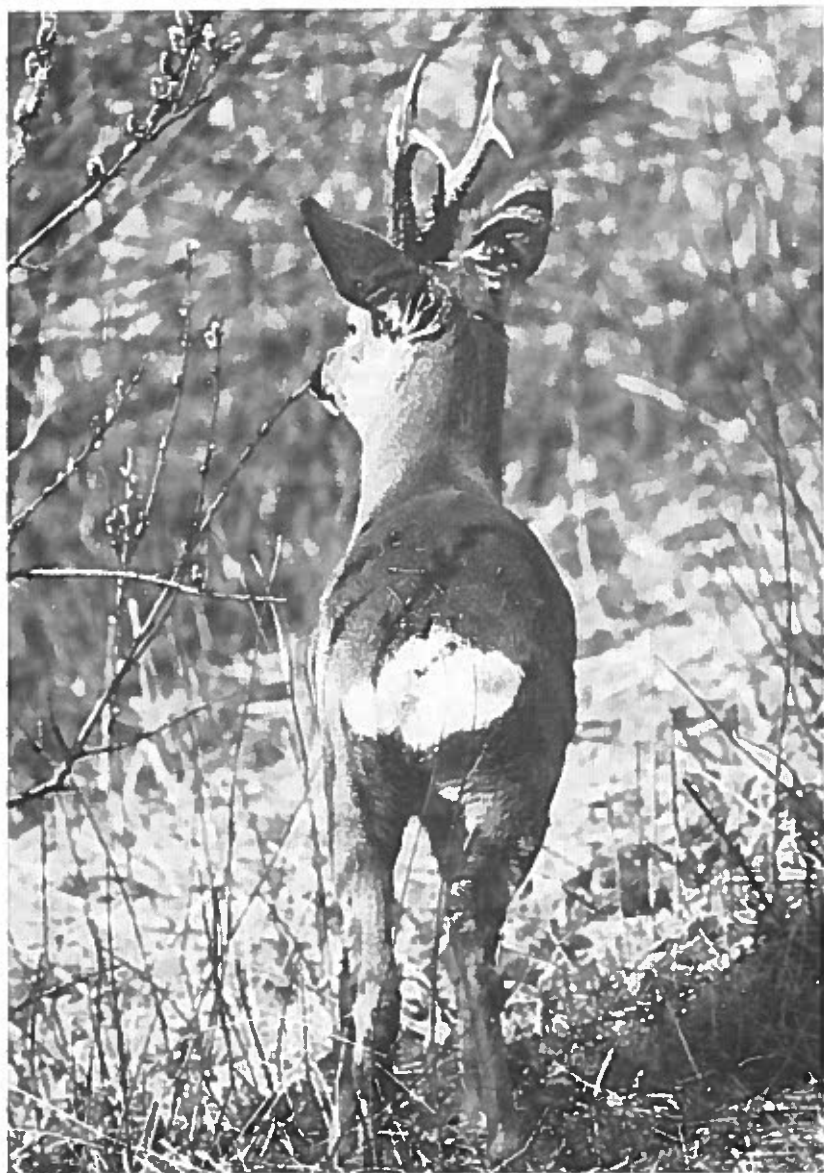
Resultatet af drøftelserne vil blive forelagt på den nordiske jægerkongres, der afholdes i København i juni dette år. Formålet er at få indført fælles måleskemaer for de forskellige forekommende arter i Norden samt i praksis at foretage målingerne så ensartet som muligt efter de gældende, internationale regler, der er udarbejdet af C. I. C. (Conseil International de la Chasse). Endelig er der også en hensyntagen til de enkelte arters geografiske udbredelse ved trofæets klassificering. Det vil således være af betydning at få indført en fælles skala for guld, sølv og bronze, der vil kunne finde anvendelse ved jagtudstillinger inden for de fire nordiske lande.

Finn Christoffersen.

Rådyrene med nummerplader

Rå nr. 21

Følger vi de rådyr, der blev omtalt i sidste års »Dansk Vildtforskning« videre frem, vil vi se, at nr. 21 i hele det forløbne år aldrig er observeret uden for det område, hvor hun tydeligt hører hjemme. I alt er hendes nummer aflæst 57 gange i løbet af 1966, altså gennemsnitlig 5 gange hver måned. Når hun er truffet i skoven, er det altid inden for et om-

Finn Christoffersen fot.

Fig. 18. Det er ikke ualmindeligt, at 2-årige bukke som denne allerede bærer et pænt trofæ.

Nr. 16 er mærket som lille lam, og han er født på det sted, der på kortet er angivet som 1965. Her har vi første gang truffet ham den 24. maj. Næste gang, vi møder ham, er under vinterfangsten i 1966. Den 5. januar er han gået i fælden, der står kun 100 meter fra det sted, hvor han blev født, og han bliver nu fanget og får nummer 16 sat på sig. (Mærkningen af rådyrene er omtalt i Dansk Vildtforskning 1965-66). I løbet af fangstsæsonen fanger vi ham endnu to gange. Den 4. februar er han på ny i den samme fælde, og tre dage senere tager vi ham i nabofælden. Den 7. februar var i 1966 vor sidste fangstdag, og umiddelbart derefter begyndte vi at samle data om dyrene ved at få flest mulig aflæsninger af de påsatte nummerplader. Disse aflæsninger er på kortene markeret på den måde, at romertallet angiver den måned, hvor dyret er set, og tallets placering på kortet angiver, hvor vi traf det. Af hensyn til orientering på kortene skal det anføres, at de sektorer, der er markeret med tal, er inde i skoven, medens sektorerne ude på markerne er markeret med bogstaver. Som det vil ses, er nr. 16 altid truffet enten i sektor 9 eller 10 eller i sektor J. De mange observationer på samme sted i sektor J skyldes, at der her var en roekule, hvor bukken jævnligt var at træffe især om natten, og samtidig ser vi, at det altid var inden for samme område, vi mødte ham inde i skoven. Yderligere vil man se, at V, der markerer maj måned, er de sidste observationer, vi har på dette dyr. Den 5. maj er sidste gang vi ser bukken her i skoven, og absolut sidste »observation« har vi på ham den 19. maj. Denne dag blev han nedlagt og tilbagemeldt ca. 6 km uden for Kalø.

Vi ser her, hvorledes dette dyr har tilbragt hele det første år af sit liv inden for et meget begrænset område for så pludselig at udvandre og i løbet af højst 14 dage at møde sin skæbne.

Ser vi på kortet for buk 19, vil vi se nøjagtig det samme billede. Også han var født i 1965, og til stadighed var han at træffe i det samme område til og med den 11. maj. 10 dage senere fik vi ham tilbagemeldt som skudt på naboreviret ca. 4 km uden for Kalø.

Når sådanne to dyr og med dem mange andre pludselig udvandrer fra det område, hvor de har levet hele deres liv, må det utvivlsomt have en årsag, og jeg tror, årsagen til de her beskrevne tilfælde hedder nr. 20.

Nr. 20 er en buk, der er født i 1958, og som det fremgår af hans kort (fig. 19), levede han og de to andre i nøjagtig samme område. Hele vinteren gik alt i bedste fordragelighed, og dyrene kunne ofte iagttages sammen, både når de var ude på roekulen, og når vi mødte dem inde

i skoven. Dette med tre bukke i det samme område kunne imidlertid kun gå til en tid. Efterhånden blev nr. 20 mere og mere stridbar over for de unge bukke, og for os at se skal årsagen til deres udvandring utvivlsomt findes i det forhold, at nr. 20, der så ubetinget var den stærkeste, ikke længere lod dem i fred. Ser vi på de tre kort, tegner disse egentlig billedet ganske godt. Medens de to unge bukke først i maj måtte forlade reviret, fortsætter observationerne på nr. 20 hele sommeren igennem. Da først brunsttiden nærmede sig, var der kun plads for én buk i dette område.

Når dette eksempel her er trukket frem, har det været for at vise, hvordan en undersøgelse, som den der foretages over råvildtet, ikke alene kan fortælle en mængde om formering og afgang i en bestand og derigennem give oplysninger af værdi for vurdering af jagtens betydning, men at den samtidig kan hjælpe os til at forstå hele den sociale opbygning af et dyresamfund, og den betydning disse forhold har for hele bestandens trivsel.

H. Strandgaard.

Forgiftningsundersøgelser af vildt 1963-66

Adskillige gange i den tre-årige periode april 1963-april 1966 har der til Afdelingen for Vildtskygdomme været indsendt dyr, hvis død formodedes at stå i forbindelse med anvendelse af de såkaldte pesticider eller bekæmpelsesmidler – sprøjte- og puddermidler til ukrudt- og insektbekæmpelse, bejdsemidler til udsæd og gifte mod mus, rotter, mosegrise og muldvarpe.

Ofte har sådan formodning kunnet afkræftes ved fund af anden sandsynlig dødsårsag, og i øvrigt kun ringe giftighed af de mistænkte midler for den pågældende dyreart.

Men i en del tilfælde har forgiftning ikke kunnet udelukkes, og undertiden har også obduktionsfundet givet mistanke om forgiftning, selv om dette for så vidt ikke på forhånd var ventet.

I de tilfælde, hvor oplysning om sandsynlige forgiftningsmuligheder har foreligget eller har kunnet tilvejebringes, er materiale oversendt til kemisk undersøgelse på Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles afdeling for farmakologi og toksikologi med henblik på eventuel påvisning af det mistænkte giftstof i dyrets mave-tarmkanal eller organer.

Desværre er oplysninger om nogenlunde sikre forgiftningsmuligheder ikke så sjældent vanskelige eller – især hvor det drejer sig om ræve, dyr af mårfamilien, egern og pindsvin – umulige at fremskaffe, og da økonomi og laboratoriekapacitet sætter en grænse for såvel det årlige antal af kemiske undersøgelser som deres omfang, må de kemiske undersøgelser i hovedsagen forbeholdes forsøg på afklaring af de tilfælde, hvor der findes en velbegrundet mistanke om forgiftning med én eller dog kun nogle få grupper af giftstoffer.

Dyreart	Antal dyr kemisk undersøgt	Antal forgiftninger påvist	Forgiftningens art							
			DNOC	Alkylfosfater	Aldrin	DDT	Kviksølv	Thallium	Casitrix	Sovermidlet
<i>Hårvildt:</i>										
Hare	4	3	2	1	-	-	-	-	-	-
Hjortevildt	3	0	-	-	-	-	-	-	-	-
Ræv	13	9	-	-	1	-	-	8	-	-
Grævling	3	1	-	-	-	-	-	1	-	-
<i>Fjervildt:</i>										
Fasan	14	7	-	1 ¹⁾	2	-	1	1	2	-
Ringdue	13	12	-	7 ²⁾ +1 ³⁾	2	2	-	-	-	-
Måge	15	3	-	1 ¹⁾ +2	-	-	-	-	-	-
Gråand	4	2	-	-	-	-	-	-	-	2 ³⁾
Grågås	16	16	-	16 ¹⁾	-	-	-	-	-	-
Stær	1	1	-	1 ¹⁾	-	-	-	-	-	-
Allike	1	1	-	1 ¹⁾	-	-	-	-	-	-
Gråkrage	1	0	-	-	-	-	-	-	-	-
Digesmutte	1 ²⁾	0	-	-	-	-	-	-	-	-

1) Forsætlig giftudlægning, fra samme lokalitet.

2) Forsætlig giftudlægning, fra samme lokalitet.

3) Forsætlig giftudlægning.

Forgiftningsundersøgelser foretaget på vildtmaterialet fra 1. april 1963 til 1. april 1966.

I tabellen findes til foreløbig orientering en skematisk oversigt over de påviste forgiftningstilfælde i den her omhandlede periode. En nøjere beskrivelse af de enkelte forgiftninger såvel hos hårvildtet som fjervildtet vil ved anden lejlighed blive offentliggjort.

DNOC er et ukrudtsmiddel hørende til de såkaldte »gule midler«, medens *alkylfosfater* er en gruppe af insektbekæmpelsesmidler, hvis bedst kendte repræsentant nok er præparatet med handelsnavnet »*Bladan*«. *Aldrin* er en insektgift, der anvendes i forskellige bejdsemidler til såsæd og rapsfrø som forebyggelse mod jordboende skadedyrs angreb på udsæden. *DDT* er en velkendt insektgift, der blandt andet indgår som bestanddel i adskillige pudder- og sprøjtemidler anvendt i land-, skov-, gartneri- og havebrug. *Kviksølv* indgår som afsvampningsmiddel i bejdsere til såsæd og bederoefrø, og midler med indhold af *Thallium* samt *Castrix* er gnavergifte.

Som det ses af tabellen, har thalliumforgiftning hos ræve været relativt hyppig. Det er nærliggende at antage, at dyrene pådrager sig denne forgiftning ved fortæring af byttedyr, der er syge eller døde som følge af optagelse af en af de thalliumholdige gnavergifte, selv om en direkte optagelse af giften i visse tilfælde naturligvis også teoretisk kan være mulig. Det samme gælder principielt for tilfældet af aldrinforgiftning hos en ræv.

Thalliumforgiftning hos en fasan var opstået i tilslutning til udlægning af thalliumpræpareret majs mod mosegrise, medens sovemiddel-forgiftningen hos de to gråender var et resultat af forsøg på ublodig – og ulovlig – andejagt.

Det fremgår i øvrigt af tabellen, at de fleste tilfælde af forgiftninger hos fjervildtet har kunnet føres tilbage til forsætlig, ulovlig giftudlægning enten mod de pågældende fugle eller primært mod andre arter, som giftudlæggerne har følt sig generede af.

Selv om materialet, der har foreligget i disse tre år, er relativt lille og ikke ubetinget repræsentativt, understøtter resultaterne af undersøgelserne jo den opfattelse, at direkte forgiftning af vildt i tilslutning til regelret anvendelse af de kemiske bekæmpelsesmidler er sjældent forekommende her i landet. I samme retning peger nok også det forhold, at jægerne i adskillige år gennem dagspresse og jagtblade har været opfordret til at indsende alle mistænkelige tilfælde til undersøgelse på Serumlaboratoriet, uden at det hidtil har resulteret i påvisning af andet end få og oftest isolerede forgiftningstilfælde, bortset fra de – også relativt få – tilfælde, hvor der har været tale om forkert og ulovlig anvendelse af kemikalierne.

Der kan her være grund til at omtale, at Dansk Ornithologisk Forening i 1963 tog initiativet til en særlig undersøgelsesrække med det formål at belyse, i hvilket omfang anvendelsen af kemiske bekæmpelsesmidler medfører giftvirkninger på vildtlevende fugle. Selv om afde-

lingen for vildtskygdomme har medvirket ved indsamling af materiale til denne undersøgelsesrække, har dette ikke som sådant sorteret under denne afdeling, og en særskilt rapport vil på Dansk Ornithologisk Forenings foranledning blive offentliggjort, når undersøgelserne er afsluttede.

Bente Munch.

P. Uhd Jepsen fot.

Fig. 20. Når lejlighed gives, ringmærker Vildtbiologisk Station også de ikke-jagtbare fuglearter. Her er det en unge af kirkeuglen, man har fået fat i.

Mærkninger af fuglevildt 1950-66

Vildtbiologisk Station har i 1966 mærket 3728 fugle – godt tusind mere end foregående år. Det er ikke mindst for krikændernes og ringduernes vedkommende, der kan noteres fremgang, idet antallet af ringmærkninger er henholdsvis fordoblet og tidoblet, når de to år sammenlignes.

Stationen har i 1966 modtaget og ekspederet 160 udenlandske fugle-ringe, som jægerne har indsendt, og der er indløbet rapport om 56 gemeldte fugle, der bar mærker fra de andre danske ringmærkningsstationer.

Ligesom i de tidligere sæsoner har man modtaget en del ringe fra vildthandlerne. Det er en stor hjælp, at disse er interesseret i mærkningsarbejdet, men desværre er det oftest umuligt for dem at oplyse, hvor de mærkede fugle er nedlagt. Det var meget ønskeligt, om jægerne altid selv indsendte ringene fra de skudte fugle med oplysning om lokalitet og dato.

Art	1966	1950-66	
	Mærket	Mærket	Tilbagemeldt
Grågås	14	1308	421
Knortegås		166	40
Gråand (opdrættede)	504	7688	2091
Gråand (vilde)	448	1376	371
Krikand	1292	3281	819
Ederfugl		504	134
Agerhøne		23367	822
Fasan	502	40963	7584
Blishøne	72	304	31
Sølvmåge	638	3662	557
Ringdue	133	234	23
Andre arter	125	1323	139
I alt	3728	84176	13032

Antal mærkede fugle i 1966 og det totale antal mærkede og deraf tilbagemeldte fugle fra 1950 til den 31/12 1966.

Jørgen Fog.

Jordsand - fugleøen i Vadehavet

På en position i Vadehavet mellem Rømø og Sild, syv kilometer vest for Hjørpsted, ligger en af Danmarks mindste øer – Jordsand. Dens areal er i dag 4,5 ha, hvilket kun er en brøkdel af dens tidligere størrelse.

Første gang, man støder på øens navn, er i kong Valdemars jordebog fra 1231. På det tidspunkt skulle øen være på ca. 2000 ha, men hvert år er arealet blevet mindre og mindre, og ifølge N. H. Jacobsens artikel »Jordsand« i Haderslev-Samfundets årsskrift fra 1941 skal øens areal i 1873 allerede have været reduceret til 18,4 ha.

Når man går tilbage i historien, finder man ligeledes beretninger om, at øen har været beboet. I Turistforeningen for Danmarks årbog fra 1935 om Sydvestjylland kan man læse: »Jordsand var tidligere en større Ø. 1613 laa herude endnu to større Bøndergaarde«. Efterhånden som øen blev mindre, ophørte det egentlige landbrug, men helt op til ca. 1920 blev der drevet kvæg og får over til sommergræsning samtidig med, at der kunne bjerges 50–60 læs hø årligt.

I førnævnte årbog fra 1935 står endvidere: »– kun Opsynsmanden sætter sin Fod paa den Jord, hvor tidligere mange Familier fandt Føden. Men tæt inde under Øen gør Fiskerne deres Dræt i »Bertels Kofenner«, »Laustes Toft« og »Jesses Pril«, navne paa tidligere Marker og Grøfter ude i Havet«.

Fredningerne

Således blev Jordsands betydning som landbrugsø mindre og mindre, og i dag har øen ingen økonomisk betydning for ejeren. Men Jordsand har værdi på anden måde, idet øen og de omliggende vader hvert forår og efterår tjener som rasteplass for tusinder af vore trækfugle. Af den grund blev fuglelivet på øen samt en del af det omliggende vadehav fredet i 1907 med stiftelsen af fuglebeskyttelsesforeningen »Jordsand« som et datterselskab af »Deutscher Verein zum Schutze der Vogelwelt«. Da øen i 1920 blev dansk, blev den af tyskerne påbegyndte fredning overtaget af den danske stat i forening med Tønder amt, og området blev i 1939 gjort til vildtreservat.

Det er nu forbudt enhver at betræde Jordsand uden særlig tilladelse fra Reservatrådet og ejeren, men med disse instansers tilladelse har Vildtbiologisk Station siden 1960 foretaget observationer og ringmærkninger på øen.

P. Uhd Jepsen fot.

Fig. 21. Så langt øjet rækker, strækker sig de tørlagte vader.

Vejen til Jordsand

Ved normalt lavvande kan man gå så at sige tørskoet hele vejen til øen, idet Jordsand Flak ligger som en halvø i Vadehavet mellem Rømø Dyb og Højer Dyb. Denne halvø er ved ebbe tørlagt, og ved flod er den overskyldet med 0–1,3 meter vand. Turen over flakket er en oplevelse. Så langt øjet rækker strækker sig de tørlagte vader, som måske ved første øjekast virker uendelig ensformige. Men ved nøjere eftersyn er der alligevel mange sjove og interessante ting at iagttage. Man ser de mange tusinde små tuer, der er dannet af sandormenes ekskrementhobe, og står man stille, opdager man måske, at en eller flere af tuerne bevæger sig, idet sandormene presser en pølse op til overfladen.

Merete Thaarup fot.
Fig. 22. Jordsands nuværende areal er ca. 4,5 ha – kun en brøkdel af dens tidligere størrelse – og øen er til stadighed udsat for en kraftig nedbrydning. Luftfoto 1966.

Andre steder fanges blikket af store, grønne flader med bændeltang. Dette bændeltang eller ålegræs, som det populært kaldes, indgår som en væsentlig del af føden for knortegæssene, som raster hernede under forårs- og efterårstrækket.

Helt ude i kimmingen skimtes Jordsand. Efterhånden som man kommer nærmere, træder øen tydeligere frem, man kan ane konturen af et hus og begynde at skimte de lave klitter og strandbredden. Ca. 500 meter fra øen ses en lille »Ø«, der ikke er stort mere end 4-5 m². »Øen«, som faktisk kun er en plet spartinagræs (vadegræs), er kun synlig ved ebbe, men den hårdføre plante er i stand til at modstå tidevandets skiften samt en meget hårdhændet behandling under storm.

P. Uhd Jepsen fot.

Fig. 23. Jordsand er Danmarks eneste hallig. Karakteristisk for en hallig er blandt andet den bratte kant (ca. $\frac{1}{2}$ meter) ud mod havet. Billedet illustrerer tydeligt klægets lagdeling.

Men snart ligger »Spartinaøen« bag, og 10 minutter efter nås Jordsands forstrand.

Danmarks eneste hallig

Fra forstranden går man op over nogle lave klitter. Selve øen er en marskø, som overalt er græsklædt, og dens højeste punkt er ca. 2 meter over daglig vande. Jordsand benævnes undertiden »Danmarks eneste hallig«, og ved hallig forstås netop en uinddiget marskø fra 0–2 meters højde; det vil med andre ord sige, at øen ikke er sikker under stormflod. Man finder således også opskyl over hele øen efter en kraftig vestenstorm.

Floraen

Fra et lille sumpet parti, ca. på øens midte, går en kanal, »loen«, i en vinkel ud til udløbet på øens østlige spids. Langs loens bredder er der visse steder en bræmme af tagrør. Vegetationen er ikke særlig artsrig, hvilket nok til dels skyldes øens udsatte beliggenhed. På klitterne vokser marehalm og hjælme, og i de lave partier findes strandasters, hindbæger og strandmælde.

Fuglene

Øens eneste form for civilisation er et hus, som Vildtbiologisk Station har ladet opføre. Huset er bygget på pæle efter samme princip som det gamle hyrdehus, der i sin tid fandtes herude. Det nuværende, der blev opført i 1960, tjener som opholdssted for stationens medarbejdere, der besøger øen i forårs- og efterårsmånederne, når Jordsand og det omliggende flak hjem søges af en tusindtallig trækfugleskare.

Det er en oplevelse at besøge Jordsand sammen med trækfuglene – knortegæs, strandskader, spover, kobbersnepper, ryler, hjejler, gravænder, ederfugle og mange flere, foruden et utal af småfugle. Det er én stor, vagabonderende skare, der benytter Vadehavet som raste- og fourageringsplads.

Ude i vandkanten står store flokke af strandskader og ryler. Mellem de små almindelige ryler ser man de noget større islandske ryler og strandhjejler. Storspoverne og kobbersnepperne står for sig selv længere ude, hvor vandet er dybere. Gravænderne og sølvmågerne holder til overalt, på forstranden, i klitterne, på øens midte og ude på vaderne.

Knortegæssene – det er udelukkende den mørkbugede race, der gæster denne del af Vadehavet – holder for det meste til ude på vaderne og på vandet. Kun nødtigt færdes de oppe på land, og da som regel kun i forårsmånederne, og når storm og sø tvinger dem dertil.

Men allerede inden trækfuglene har forladt Jordsand, begynder yngletiden. Først i april er sølvmågerne godt i gang med at skrabe redehuller, og overalt er der kiv og strid, for ca. 1500 par skal finde et sted at lægge deres æg. Sølvmågen er i dag Jordsands eneste ynglefugl; det sker undertiden, at et strandskadepar forsøger at yngle, men på et eller andet tidspunkt bliver reden opdaget og udplyndret af mågerne. Tidligere, da øen var en del større end nu, ynglede mange arter. Arthur Christiansen beretter i sin bog fra 1934 »Fugleriget i Vesterhavet« om ynglende brushane, præstekrave, gravand, strandskade, rødben, hav- og fjordterne og om en splitternekoloni. Men alt dette hører fortiden til, nu er sølvmågerne eneherkere på øen.

Ringmærkning

I perioder forår og efterår samt et par dage først i august besøges Jordsand af en medarbejder fra Vildtbiologisk Station. Ved hjælp af forskellige fangstmetoder bliver der i det tidsrum fanget og ringmærket et stort antal fugle samtidig med, at der bliver foretaget observationer. De to dage i august måned er helliget ringmærkning af sølvmåger, som på det tidspunkt er næsten udvoksede og flyvefærdige.

Men ingen ved, hvor længe dette kan vare. Den nedbrydning af Jordsand, der har stået på i hundreder af år, fortsætter stadig, og en dag vil øen være noget, man taler om på samme måde, som man i dag taler om »Bertels Kofenner«, »Laustes Toft« og »Jesses Pril«, – noget, der engang var.

P. Uhd Jepsen.

Noter vedrørende Vildtbiologisk Station

Stationens medarbejderstab har i 1966–67 omfattet følgende:

Stationens leder er professor, dr. phil. H. M. Thamdrup.

Ved undersøgelser og forsøg:

Mag. Johs. Andersen.

Assistent F. Christoffersen.

Mag. J. Fog.

* Assistent P. Have-Pedersen (indtil 31/10 1966).

Assistent Palle Uhd Jepsen.

Mag. A. Holm Joensen (fra 1/4 1966).

Assistent Bjørnulf Kristiansen (fra 1/4 1966).

* Assistent Erik M. Pedersen (fra 1/11 1966).

H. Strandgaard.

* midlertidigt ansatte under uddannelse blandt andet med henblik på jagt-konsulentvæsenet.

Ved kontor og vildtudbyttestatistik endvidere:

Assistent Edy Bach Jensen.

Kontorassistent Anne-Lise Winther.

** Kontorassistent Elna Pedersen.

** Kontorassistent Inge-Lise Kiil (fra 1/9 1966).

Kontorassistent Laura Jensen.

** deltidsansat.

Stationens portner og laboratoriebetjent:

C. A. Hansen.

Desuden er hr. Axel Brinch, Sønderho, knyttet til Stationens arbejde i Sønderho gamle Fuglekøje.

På Stationen huses endvidere – med eget, selvstændigt budget bevilget af særlige statsmidler – undersøgelser vedrørende:

Ræve og rabies:

Mag. Birger Jensen.

Skytte Frode Pedersen.

Yderligere huser Stationen universitetsadjunkt, cand. mag. Mette Fog og har lejlighedsvis afgivet arbejdsplads for specialestuderende ved Aarhus Universitet.

Medarbejdere fra Stationen har i 1966-67 holdt 14 foredrag i afdelinger af Dansk Jagtforening, 8 i afdelinger af Landsjagtforeningen af 1923 og 2 i afdelinger af Dansk Strandjagtforening. Desuden har man bidraget ved en række kurser uden for Kalo og holdt fire foredrag i faglige foreninger i København og Århus. På Stationen har været arrangeret foredragsrækker og demonstrationer i forbindelse med studieprægede besøg af forskellige faglige grupper (Danmarks Lærerhøjskole, Nordisk Sork-gruppe, finske jagtkonsulenter, Statens Skogskole fra Evenstad i Norge, en gruppe landbrugsstuderende med repræsentanter fra 9 forskellige lande, Dansk Forstkandidatforening).

Med dagspressen, radio og TV har der året igennem været en god og livlig kontakt.

Fig. 24. Vildtbiologisk Stations arbejde giver jævnligt stof til avisomtale. Berlingske Aftenavis bragte denne tegning i anledning af mærkningen af rådyr med nummerplader.

Vildtbiologisk Station har foruden 8 »Orienteringer« i jagtbladene publiceret følgende »Meddelelser« i 1966—67:

47. van Bree, P. J. H., Birger Jensen og L. J. K. Kleijn: Skull dimensions and the length/weight relation of the baculum as age indications in the Common Otter, *Lutra lutra* (Linnaeus, 1758). Resumé: Kranie mål og penisknoglens længde-vægt forhold som aldersindikatorer hos odderen (*Lutra lutra* L.). Danish Review of Game Biology 4, part 3, pp. 97–104. 1966.
48. Walhovd, Helge: Reliability of age criteria for Danish hares (*Lepus europaeus* Pallas). Resumé: Pålideligheden af nogle alderskriterier for danske harer (*Lepus europaeus* Pallas). Danish Review of Game Biology 4, part 3, pp. 105–128. 1966.
49. Fog, Jørgen: Bird-markings by the Game Biology Station 1950–65. Resumé: Vildtbiologisk Stations fuglemærkninger 1950–65. Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift 60, pp. 84–86. 1966.
50. Dansk Vildtforskning 1965–66. 60 pp. 1966.
51. Jensen, Birger: Hvor hurtigt omsættes en pattedyrbestand? Dansk Natur – Dansk Skole, Årsskrift 1965, pp. 3–20. 1966.
52. Strandgaard, H.: Hvor mange dyr kan et område bære? Dansk Natur – Dansk Skole, Årsskrift 1965, pp. 21–42. 1966.
53. Fog, Jørgen: Jagten i biologisk belysning. Dansk Natur – Dansk Skole, Årsskrift 1965, pp. 43–58. 1966.
54. Jepsen, Palle Uhd: Fuglelivet ved Nissum Fjord. Summary: Bird Life in Nissum Fjord. Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift 61, pp. 1–29. 1967.

Tidligere års rige kontakt med udenlandske kolleger er fortsat. Fagfæller fra Norge, Sverige, Finland, Tyskland, Tjcechoslovakiet, Jugoslavien, Irland, Canada, U.S.A. og Australien har besøgt Stationen, og flere har som led i studierejse tilbragt nogle dage her og på ture med medarbejdere til forskellige danske terræner. Denne internationale kontakt er stadig mere nødvendig for at kunne holde sig à jour og for en hensigtsmæssig behandling af mange fælles problemer.

Flere medarbejdere har deltaget i kongresser og kurser i udlandet i det forløbne år. Professor Thamdrup deltog i International Wildfowl Research Bureaus årlige møde, der fandt sted i England, og Jørgen Fog deltog for professor Thamdrup i 2. European Meeting on Wildfowl Conservation i Holland, medens Anders Holm Joensen deltog i den 14. Internationale Ornithologkongres i England. I efteråret var Birger Jensen og Frode Pedersen på en studierejse i Sverige blandt andet til den svenske vildtbiologiske station Boda. Finn Christoffersen og Bjørnulf Kristiansen var i november en dag på Lunds Universitet og fik instruktion i slibning af hjortevildttænder, og som det er nærmere omtalt side 46, deltog Finn Christoffersen i marts i et udvalgsmøde i Oslo om målinger af trofæer af de nordiske vildtarter. Endelig var Birger Jensen og Anders Holm Joensen i oktober på en uges kursus på Lunds Universitets feltstation Stensoffa i Skåne. Kurset var arrangeret og betalt af Nordisk Kollegium for Terrestrisk Økologi og havde som emne »Vildtet og biotopen«, og det var i øvrigt en gentagelse af et tidligere holdt kursus, som blandt andet H. Strandgaard havde deltaget i.

H. M. Thamdrup.

„DANSK VILDTFORSKNING“ OG „DANSKE VILDTUNDERSØGELSER“

Arshftet »Dansk Vildtforskning« og serien »Danske Vildtundersøgelser« fås, så langt oplag rækker, gratis tilsendt ved henvendelse til

Vildtbiologisk Station, Kalo pr. Ronde
(Tlf. Ronde (06) 37 12 44)

Sammefteds kan man tegne sig, hvis man ønsker at få de fremtidige hefter tilsendt, efterhånden som de udkommer.

Hidtil er følgende hefter udkommet:

Dansk Vildtforskning

Dansk Vildtforskning 1963–64. 52 sider. 1964. Udgået.

Dansk Vildtforskning 1964–65. 56 sider. 1965. Udgået.

Dansk Vildtforskning 1965–66. 60 sider. 1966. Udgået.

Danske Vildtundersøgelser

1. Knud Paludan: Vildtet og landbrugets giftstoffer. 11 sider. 1953. Udgået.
2. Knud Paludan og Kai Ulfkjær: Nogle retningslinier for fasanopdræt. 32 sider. 1954. Udgået.
3. Knud Paludan: Agerhønsens ynglesæson 1953. 20 sider. 1954. Udgået.
4. Marie Hammer, M. Koie og R. Spärck: Undersøgelser over ernæringen hos agerhøns, fasaner og urfugle i Danmark. 24 sider. 1955. Udgået.
5. Knud Paludan og Jørgen Fog: Den danske ynglebestand af vildtlevende knopsvaner i 1954. 47 sider. 1956. Udgået.
6. Kai Ulfkjær: Danske råbukkeopsatser (målt i tiden 1948–1955). 23 sider. 1956. Udgået.
7. Knud Paludan: Ringmærkning af agerhøns 1950–54. 27 sider. 1957. Udgået.
8. Jørgen Fog: Mærkning af opdrættede gråænder 1950–55. 32 sider. 1958. Udgået.
9. H. Strandgaard: Vildtudbyttet i Danmark. 120 sider. 1962. Udgået.
10. Knud Paludan: Ederfuglene i de danske farvande. 87 sider. 1962. Udgået.
11. Annelise Jensen: Odderen i Danmark. 48 sider. 1964. Udgået.
12. Knud Paludan: Grågåsens træk og fældningstræk. 54 sider. 1965. Udgået.

Alle de ovennævnte hefter er desværre udgået, men de vil kunne lånes fra de større biblioteker.